

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamenjstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 22. oktobra 1937.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana štev. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Vodilne naloge in idejna osnova Slovenskega društva

Naprosili smo enega izmed snovateljev Slovenskega društva, da napiše za naš list nekaj programatičnih misli o društvenih namenih in ciljih. Ustregel nam je s pripombo, da predstavljajo te misli samo širok okvir za društveno delo.

Novo društvo je otrok današnje slovenske stiske, rodila ga je nujnost slovenske samopomoči. Vse kriči po njej. Zgodovinsko nalogo izvrši tisti, ki mu uspe združiti vse narodne sile v izbojevanje skupnih slovenskih ciljev. Kdor se te naloge loti, pa nosi tudi zvrhano mero odgovornosti. Ponosrečenih poizkusov je bilo že dovolj. Z vsakim neuspehom v tej smeri bi šlo zopet mnogo dobre volje v izgubo, in zlo malodušja bi se še za ped globlje zajedlo v naša srca. Zato je prvo, da smo si na jasnem glede načelnih osnov in glede prave poti. V nobenem primeru ne smemo postati napotek drugim, da ustvarijo kaj boljšega.

Naš današnji narodni položaj.

V presojanju našega narodnega položaja so uvideli Slovenci precej edini. V svojem življenju najbolj ogrožen narod smo na kontinentu — zaradi zunanje položaja, še bolj zaradi svoje notranje nemoči. Pred samim seboj se čutimo po njej ponižani in zaradi nje trpi slovenski človek najbolj. Podložniška miselnost nam je v kosteh. Ni v nas še prave volje do polnega narodnega življenja. Strahotno in skoraj neumljivo je dejstvo, da narod v našem položaju ni povezan na zunanji niti po najrahljšem skupnem političnem programu. Brez tujega varuštva se nam ne da živeti. Brat se brata boji, da mu pade v hrbet, če se pogumno postavi za narodne pravice. S tujo pomočjo hočemo zavladati nad domačim političnim nasprotnikom. Zato smo igrači v rokah protinacionalne imperialistične politike, ki nas izsesava do krvi. Svet nas ne pozna, in nas ne more poznati, nič nismo storili v ta namen. Kot pravi politični neboljenci upravljamo doma svoje moči na najbolj lahkomišeln način, upravljamo jih, ko poglabljamo in podžigamo stara neživljenjska nasprotstva — ker tako kaže politični špekulaciji, a s tem odvajamo ljudstvo in še bolj razumništvo od spoznavanja naših življenjskih nujnosti. V umetno ustvarjeni in vzdržani psihozi izgublja najpametnejši ljudje svojo razsodnost. Od tega boja živi jugoslovanski nacionalizem. Monopolizacija slovenstva po eni skupini odbije mnogo ljudi in dela v roke našemu nasprotniku. Zaradi nesrečnega centralističnega sistema hramo in propadamo gospodarsko, socialno in biološko. Kulturno polagoma padamo pod evropsko raven. V svoji razklanosti in siromašnosti smo nesposobni dati zamejnim rojakom izdatno moralno in materialno pomoč. Slovensko razumništvo je v tem položaju kot celota popolnoma odpovedalo.

To so trde ugotovitve.

Kje je izhod iz tega položaja?

Čutimo, da se bližajo časi velikih odločitev in nas utegnejo zopet najti nepripravljene. Marsikoga se loteva resignacija, ker ne vidi, kako slovenska misel počasi, a nevzdržno napreduje, in slovenska zavest ni bila nikdar tako živa in splošna kakor danes. Nekateri sanjajo o močni in modri roki, ki bi po zgledu Hrvatov združila vse politične sile na en skupen slovenski program, eni si obetajo rešitev od zunanjih združitve nekaterih slovenskih skupin in skupin in snujejo slovenske

fronte na znotraj, drugi vidijo neki izhod v narodnem svetu uglednih slovenskih mož, ki bi z avtoriteto svojih imen posegli v slovensko življenje, tretji želijo, da bi se takoj lotili nekaterih narodnoobrambnih akcij na politično nevtralni osnovi in tako dalje.

Vse preveč poenostavljamo slovensko vprašanje. Vse pretesno pojmuje politiko. Politična moč naroda je sinteza vseh njegovih moči, moralnih in duhovnih nič manj kakor gospodarskih. Vsako prizadevanje po zbiranju naših moči pozdravljamo, a nobena enotna akcija sama nas ne bo rešila. Najmanj smemo pričakovati, da bodo naši poklicni politiki sami kos zgodovinski nalogi. Vsaka zgolj zunanja koalicija političnih skupin bi lahko odpovedala pri prvi težji preizkušnji, in na take preizkušnje moramo biti vedno pripravljeni. Slovensko vprašanje ni samo politično v tesnem pomenu besede. Usode naroda ne moremo izročiti samo poklicnim politikom. Zdramiti in aktivizirati moramo narodne sile na vseh področjih in vse sile usmeriti na en cilj. Nobenega tujega zgleda ne bomo mogli slepo posnemati. Najti moramo, pa naj nas stane to še toliko truda, svojo pot in svojim notranjim in zunanjim razmeram ustrezajočo obliko politične volje slovenskega naroda. Vse mogočnosti moramo izrabiti, v nobenem položaju ne smemo držati rok križem, v vsakem moramo najti pot do aktivizacije in organizacije političnih sil. Samo eno trdno poročstvo imamo za bodočnost: če slovensko ljudstvo v celoti, v svojih najširših plasteh postane nositelj naših zgodovinskih ciljev. Ozdravljenje naših političnih strankarskih razmer bo dolgotrajen proces. Ne moremo čakati nanj, ne moremo prepustiti oblikovanja politične volje slovenskega ljudstva zgolj strankam. Do velikega slovenskega ljudskega gibanja kot nosilca naših zgodovinskih ciljev mora priti, to vemo, ker le tako gibanje bo sprostito vse narodne sile, nam dalo samovest in voljo do polnega narodnega življenja, a ustvarili ga ne bodo samo poklicni politiki, zanj utegnejo postati velikega pomena direktno od strankarske politike neodvisne ljudske akcije, razne vzporedne akcije, ki pa se morajo roditi vse iz ene volje, slediti eni ideji in se nazadnje vse strniti v eno samo vseslovensko akcijo. Mogoče je celo, da bo prav v organizirani neposredni ljudski akciji našla politična volja slovenskega naroda v današnjem položaju svoj svojstveni izraz. (Nehote se tu spominjamo gibanja ob majniški deklaraciji.) Resno moramo misliti na take mogočnosti in se nanje pripraviti.

Kje je slovenska rana najgloblja?

Vsako resno ljudsko gibanje pa mora najti svojo moralno in duhovno oporo in hrbtenico v razumništvu, v moralno in duhovno močni skupini razumništva, ki je pripravljeno v zvestobi do svoje stvari vztrajati do konca. Priznajmo si, da so danes razmere med razumništvom mnogo manj dozorele za skupen nastop slovenstva, ko med ljudstvom. Zato mora razumništvo začeti z delom pri sebi. Tu je slovenska rana najgloblja. Kdor hoče druge voditi, mora sam biti na čistem, kaj hoče, mora s svojim zgledom pričati za svojo stvar. Prej mora na svojem področju pokazati, kako umeva svojo narodno poslanstvo. Klavni so voditelji, ki pričakujejo od ljudstva narodne odločnosti in doslednosti, a je sami ne poznajo. Danes nimamo organizirane, vidne skupine slo-

venskega razumništva, ki bi imela izčiščene in enotne poglede na najbistvenejše zadeve našega življenja in iskreno voljo služiti slovenski stvari brez vseh stranskih računov, imamo pa morda zarodke takih skupin med mladino. Obstoj take skupine pa je pogoj za izvedbo vseh številnih nujnih akcij, ki so potrebne za naše polno narodno zavednost in našo narodno samopomoč. Brez take skupine bodo vsa naša prizadevanja priložnostna, med seboj nepovezana in brez predorne moči.

Kaj pričakujemo od zavednega slovenskega razumništva?

Na skupino mislim močnejšo po svoji duhovni in moralni moči ko po svojem številu, ki jo družijo od vsega početka neka sorodnost mišljenja in hotenja. Med ljudmi naj bi izbirala svoje člene, ki enako globoko čutijo slovensko bol in sramoto, ki so najprej Slovenci, potem šele strankarji. Duhovno budne in žive ljudi naj združuje, da si pogledajo drug drugemu v dušo, da se drug drugemu približajo v dobri volji in brez predsodkov, poderejo pregraje ideoloških zaritosti in političnih psihoz ter si podajo roke, da se s skupnim trudom in iskanjem dokopljejo do jasnega spoznanja naših zgodovinskih nujnosti.

In ko so se našli v volji, da se neodvisno od vseh zunanjih vplivov postavijo v službo avtonomnega reševanja naših življenjskih vprašanj, potem naj se po načrtu lotijo dela, naj preučijo naš položaj, izvedejo delitev dela, pridobivajo z razlogi duha, s svojim zgledom, svojo doslednostjo in odločnostjo za svojo stvar še druge ljudi, ki izhajajo iz istih podstav, a stojijo danes še ob strani, naj pripravljajo postopno tla za razne akcije, naj posegajo v javno življenje z raznimi spodbudami, zastavijo svoje moči tam, kjer vidijo šibke točke v našem javnem življenju, naj izdelajo delovne programe za vsa važna področja javnega življenja in naj uveljavijo neke enotne poglede na naš notranji in zunanji, na naš državno-pravni položaj in storiijo nekaj odločnega, da bo zunanji svet nas in naša prizadevanja bolje spoznal in uvaževal.

pa smo dobili ustanovo, ki bi lahko z neko upravičenostjo nastopala v javnem življenju kot glasnik naših narodnih teženj in postala prevažen regulator našega javnega življenja v smislu podarjanja slovenske skupnosti.

Verujem, da bi že sam obstoj take skupine, ki je ne bi družile samo neke začasne skupne naloge, ampak bi bila tudi miselno krepko povezana, pomenil za slovensko javno življenje močan činitelj notranjega urejevanja in bi strl monopol današnjih strank na oblikovanje in usmerjanje javnega življenja. Minili bi časi, ko bi lahko stranke svobodno izigravale narodne življenjske koristi in v svoje namene neovirano ustvarjale umetne politične psihoze.

Kako se naj naša skupina uveljavi?

Marsikdo utegne dvomiti v politično moč skupine, ki se ne naslanja na nobeno politično stranko, pa tudi sama ne služi oblikovanju nove strankarske politične tvorbe. A vsakdo ima političen vpliv, kdor na ta ali drug način sooblikuje politično voljo naroda. Kdo bi si upal trditi, da je brez političnega vpliva skupina, ki ima svoje zanesljive in disciplinirane somišljenike v raznih

Modno blago!!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ogledala, ščetke, turistijske potrebščine dobite
na j c e n e j e

pri Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

političnih skupinah, v raznih nepolitičnih narodnoobrambnih, kulturnih, prosvetnih in drugih organizacijah, ima svoj propagandni aparat, svoj tisk, povsod svoje zaupnike, pozna položaj, ima svoje jasne cilje, vso svobodo kritike in mogočost, da posredno ali neposredno z raznimi akcijami vrši svoje politično vzgojno delo, skupina, ki si je s svojim delom pridobila neko avtoriteto v javnem življenju?

Nihče ne bi mogel mimo nje, računati bi morali z njo radi ali neradi. Ko snujemo tako skupino, se zavedamo, da nismo nobeni sanjavi idealisti, ampak dosledni realisti, ki računajo z vsemi živimi silami v narodu in prevzamemo naloge, ki jih drugi vršiti ne morejo ali ne marajo. Obstoj take skupine je prvi pogoj za širše zasnovane in izvedene narodne akcije. Najprej mora biti tu zanesljiv krog ljudi z jasnimi cilji in enotnim hotenjem, ki mu javnost zaupa. Okrog tega jedra se potem lahko zbirajo vedno širše vrste somišljenikov in delavcev.

Postati hočemo nekako kristalizacijsko jedro za zbiranje narodnih sil. Za to zgodovinsko nalogo pa bomo sposobni le kot živa, udarna, politično docela neodvisna skupina, ki si hoče svoj ugled in vpliv pridobiti s svojim delom in čistostjo svojih prizadevanj. Nočemo biti samozvanci, ki bi si lastili besedo zgolj zaradi osebnega ugleda članov naše skupine, dasi tudi imena pričajo za stvar. Ne težimo za tem, da bi postali, nekaka uradna slovenska ustanova, ki bi si lastila monopol na organiziranje slovenske samopomoči. Ne bomo nikomur, če hoče iz čistih nagibov nekaj enakega in boljšega ustvariti. Dela je za vse dovolj.

Kako si zamišljamo delo naše skupine?

Sto in sto nalog nas čaka, za katerih reševanje doslej ni čutil nihče odgovornosti. Utonili bi v obilici poslov, ko se ne bi od vsega začetka zavedali, da je naša naloga predvsem v pozornem zasledovanju dogodkov, v dajanju spodbud, v zbiranju, aktiviziranju in zaposlovanju delovnih sil, ki stoje danes ob strani. Zgrešili bi docela svoj namen, če bi si lastili povsod prvo in zadnjo besedo. Vse delovne sile, vse skupine, vse ustanove velja pritegniti za delo v skupni smeri. To je važno, da se učimo z vso doslednostjo izvajati železni življenjski zakon vsakega malega naroda, ki mu velja, da s svojimi silami skrajno varčuje, da jih čim bolj strnjeno in smotrno uporablja in z umno gospodarnostjo popravi in izravna neugodne posledice svoje maloštevilnosti. Na vseh področjih velja ta zakon uveljaviti, na kulturnem in gospodarskem nič manj kot na političnem. To pa je mogoče le, če delamo povsod po načrtu. Čakamo, da nas kdo izdela slovenski program, ki bo dal našemu bodočemu političnemu, kulturnemu, gospodarskemu in narodnoobrambnemu delu trdno osnovo, hrbtenico in smer in nam pokazal, kje je skupno delo brez načelnih kompromisov mogoče in potrebno in kaj je naloga današnjega in kaj je naloga jutrišnjega dne. Tako načrtno delo bi naše sile podesetorilo.

Ni to tisto, kar morda mnogi od novega društva pričakujejo. Nestrpni smo, strah nas je zaradi naše nepripravljenosti, zato so vse misli usmerjene na politične nujnosti. Res je, da je slovensko vprašanje današnjega dne v prvi vrsti politično vprašanje, a ponovno podčrtujem, da je politična moč naroda izraz vseh njegovih sil. Vse naše delo mora služiti posredno ali neposredno aktivizaciji naših moči, politični vzgoji naroda in pripravljenosti za veliko preizkušnjo. Prav tako pa je seveda tudi res, da društvo svoje velike naloge ne bi izpolnilo, če ne bi bilo sposobno, da lahko vsak čas vse svoje moči in sredstva združi na tisto nalogo, ki je v danem položaju najvažnejša.

O nekaterih narodnopolitičnih in političnovzgojnih nalogah društva.

V okviru splošnega slovenskega programa se bo mnogim zdel najvažnejši in najnujnejši naš državopolitični in zunanjepolitični program. Vse nas peče, da smo na geopolitično tako izpostav-

ljenem mestu brez vsakega skupnega zunanjepolitičnega koncepta, brez skupnih pogledov na naš državopolitični položaj in brez izčršenih in jasnih odnosov do drugih narodov v državi, da nismo doslej nič dovolj tehtnega storili, da bi svet opozorili nase in si pridobili prijateljev za mejami. Slovenci imamo neke stvarne pogoje, da si priborimo v zunanji in notranji državi in posredno tudi v srednjeevropski politiki veljavo, ki daleč presega pomen našega števila. Poznamo vzroke, zakaj je naš vpliv tako neznamenit, in vemo, da bi kot narod stokrat več pomenili, če bi strnjeni in disciplinirani služili jasnemu zgodovinskemu cilju. Tu čaka slovensko razumništvu izredno pomembna naloga.

Niti za hip pa si ne smemo prikrivati, da je naša zunanja nemoč odsev naše notranje neurejenosti. Odkloniti moramo vsako misel, da bi bila naša rešitev že v tem, da dosežemo neki začasni sporazum političnih voditeljev glede zunanjega nastopa. Življenjsko vprašanje slovenstva je mnogo zapletenejše. Slovensko politično in duhovno življenje se nahaja danes v kaotičnem vretju, ki lahko pomeni ali razkroj ali prehod v novo življenje. Mi verujemo v slednje. Brez vere ne bi pomenili nič. In globoke vere bo treba in velikega napora, da preobrazimo naše javno življenje, da ga prekrasimo s svojo idejo in stremo v njem nadvlado duhovnih in moralnih povprečnikov. Vse preveč strahopetno smo molčali k vsem pojavom notranjega razkroja, narodnega dvoživkarstva, političnega vlačugarstva in moralnega prastaštva. Izgubljamo zaradi tega po malem merilo za to, kar je v javnem življenju z vidika vsakdanje poštenosti in po evropskih navedenih pojmih še dopustno in kar bi moralo biti brezpogojno izključeno. Breznačelnost v narodnem oziru in narodno odpadništvo sta samo dva izmed pojavov splošne navedene in duhovne zbežanosti. Našemu narodnemu zbiranju se zoperstavlja sto in sto zunanjih in notranjih sovražnih sil in vplivov. Zato ho slovenstvo rasti in zmagalo le iz trdnih navedenih podstav. Brez moralne moči nima bodočnosti. S trdovratno vztrajnostjo, z zgledom in prepričevalno besedo se bomo morali boriti zoper zlo in za spoštovanje poštenega hotenja in dela, za spoštovanje načel in za čiste račune v javnem življenju. In pomagati bodo morali vsi, ki jim ni slovenstvo samo lagoden vzor, ob katerem se lahko ob svetkih navdušujejo, ob petkih pa nanj pozabljajo.

Za svoje političnovzgojno delo se moramo pripraviti.

Za uspešno zdravljenje je najprej treba natančne diagnoze. Zato moramo vestno zasledovati razvoj domačih razmer in si ustvariti čim jasnejšo sliko vseh sil in činiteljev, ki očitno ali manj očitno oblikujejo usodo slovenskega človeka. Na široke narodne akcije mislimo, na političnovzgojne in narodnoobrambne, hoteli bi zbirati in aktivizirati vse naše sile na vseh področjih. Toda mar so nam tudi dovolj znane politične, prosvetne, socialne razmere našega ljudstva v vseh predelih slovenske zemlje, ali so nam znane narodnostne razmere na naših mejah in delo nasprotne propagande, ali poznamo skrb in miselnost našega malega človeka za plugom, za stružnico, v rovi in plavžih? Ali je res, da biološko hiramo in zakaj?

Slovensko življenje moramo zajeti v njegovi celoti, sprejeti boj z nasprotniki avtonomnega slovenskega življenja na celi široki fronti, in jim metodično, premišljeno izklopkovati tla. Nič ne smemo maliti, tudi našega meščanskega sloja ne. Ta se je slovenskemu duhu in slovenski stvari najbolj odtujil. Računati moramo z vsemi organizacijami. Vse slovenske organizacije moramo pritegniti k sodelovanju, izvesti delitev dela čim bolj se da. Zato moramo imeti somišljenike povsod, kjer živi slovenski človek, in preprečiti slovensko zemljo z mrežo zaupnikov.

Za tako delo je treba priprave, ne zadostuje nekaj navdušenja in dobre volje. Vzgojiti bo treba delavce za vsa področja javnega dela. Brez načrtnega preučevanja naših življenjskih razmer in vprašanj ne uspejo. Diletantizma je bilo že dovolj. Danes se čuti vsak začetnik v politiki poklicanega, da oznanja ljudstvu svoje neprebavljene modrosti. Samo razpaljevanje politične strasti še ni nobena priprava za našo življenjsko preizkušnjo. Nobena psihoza ne traja večno. Če mislijo naši poklicni politiki bolj na hipne uspehe, moramo mi misliti dalje. Danes se najboljši slovenski ljudje odmikajo javnemu delu in prepuščajo akademski mladini, da rešuje, za kar bi bilo v prvi vrsti starejše pokolenje poklicano. Koliko poklicanih ljudi drži roke križem, ko naše delavstvo, našo obrtniško pa tudi kmečko mladino žeja po izobrazbi in duhovni hrani! Zajema jo, kjer jo pač dobi. Vse naše vzgojstvo je zavoženo. Naj omenim samo naš ljudski tisk. Vse svoje račune stavimo na odpor ljudstva proti raznarodovalnim silam. Pa kakšno berilo mu ponujamo! Kaj naj odgovorimo, če nas kdo vpraša za nasvet, katere liste naj priporočamo našemu železničarju, našemu obrtniku, naši delavski ženi, naši kmečki mladini? Kaj smo storili za gospodarski in socialni samopomoč našega kmeta, da bi mu dali krep-

kejšo hrbtenico v boju za našo stvar? Naše narodnoobrambno delo na mejah je bilo do zadnjega časa nesistematično in brez psihološkega poglobitve, in dovolj znano je, kaj je zagrešila naša politika v Prekmurju. Najbolj zgrešeno je navedeno, da se danes ne da nič napraviti, da popravimo vse, ko bomo gospodarji v svoji hiši. Politiki že vidijo zarjo lepših dni za slovenski narod, a dvomim, da bo prihranjeno nam, kar ni bilo prihranjeno nobenemu drugemu narodu: da je za svojo svobodo nekaj tvegati. Kot realni ljudje se moramo pripraviti za vsak primer. Politične spekulacije same nas ne bodo rešile.

Prvo je, da v svojih vrstah izvajamo načela, ki jih javno oznamamo. Ne bomo dosledni v velikih stvareh, če ne poznamo doslednosti v malih. S svojo popustljivostjo stalno podpiramo nasprotnika, Marsikako manjšo akcijo izvedemo lahko že v okviru društva in v vrstah ožjih somišljenikov. Mislim tu na primer na enotno stališče nasproti nekemu tisku, nekemu društvu, na enoten nastop v obrambo naših jezikovnih pravic, na izvajanje starega gesla »svoji k svojim«, mislim na organizacijo zunanje propagande. Drugod pa bomo premišljeno pripravljali tla in pogoje za večje akcije s pomočjo drugih organizacij. Vse naše delo mora biti tako zasnovano, da bo v vsakem primeru pozitivno. Tudi če izvedemo samo majhen del svojih načrtov, naj bo naše delo smiselno in tehtno, brez hrupa in velikih kretenj.

Druge naloge našega društva.

S tu rahlo nakazanimi nalogami političnovzgojnega in narodnoobrambnega značaja seveda nismo izčrpali vseh področij našega bodočega dela. Kdo se ne bi zamislil ob važnosti in obsežnosti naših kulturnopolitičnih, gospodarskopolitičnih in socialnopolitičnih vprašanj. Do danes nam še ni nihče dal slovenskega kulturnega programa, in če bi ga imeli, nimamo nikogar, ki bi čutil odgovornost, da ga izvaja. Koliko organizacij, ustanov, zavodov nam še manjka za avtonomni razvoj slovenskega kulturnega življenja! Še to, kar imamo, je nepopolno. Vedno še čakamo, da kdo organizira za leta naprej zasnovan sistematičen studij vseh za slovenstvo važnih vprašanj našega življenja v preteklosti in sedanjosti. Kdo se briga za izobrazbo znanstvenega naraščaja za razne važne stroke? Enako ko na kulturnem je na gospodarskem in socialnopolitičnem področju. Nikjer ni delitev dela izvedena, vse preveč prepuščamo privatni iniciativi ali našemu akademskemu naraščaju. Sestav nas duši in ovira. Res! A prepoceni bi se otrešali svoje odgovornosti, če bi se povsod nanj sklicevali. Nazadnje moramo biti le do neke meje pripravljeni za čas, ko si bomo svoje notranje življenje urejevali po lastni volji.

Kako naj se lotimo dela?

Zaskrbljen utegne kdo vprašati, kako se naj najdemo v obširnosti tu nakazanih nalog. Ponavljam: naša bodi v prvi vrsti iniciativa, ne samostojno izvrševanje, organiziranje akcij in pritegnitev vseh delavoljnih ljudi, ne podrobno delo samo. Nič ne bomo izključevali iz svojega programa, kar je za slovensko življenje važno, a lotili se bomo stvari, ki smo jim kos in ki so trenutno najvažnejše. Nič ne bi bilo bolj zgrešeno, kakor če bi stopili takoj z velikimi obeti pred javnost. Naše društvo naj organsko raste z rastočimi delovnimi silami in sredstvi. Od vodstva pričakujemo, da bo vedno imelo iniciativo krepko v svojih rokah in obvladovalo položaj. Zato se tudi ne sme izgubljati v majhnih poslih, ampak mora težišče dela preložiti v delovne oziroma akcijske odbore. Tudi v tem se moramo razlikovati od drugih društev, da ne bomo prepuščali vsega dela in vse odgovornosti odboru, ampak da bodo vsi udje sodelovali in sodelovali. Že po pravilih samih so dane razne mogočosti, da se spletajo in vzdržujejo med vodstvom in členstvom čim življeje vezi. Mislim na pododbore, krožke, podružnice, na tečaje, na členske zbornice, na društveni tisk, na pismena navodila vodstva, na informacijsko službo itd. Živo delovno občestvo naj postane naše društvo in še več: po malem naj se razvija v pravo prijateljsko in duhovno občestvo ljudi, prevzetih po zavesti svoje odgovornosti za usodo naroda in pripravljenih, biti drug drugemu v oporo v dneh preizkušnje.

Idejna osnova našega dela.

Tako duhovno občestvo mora rasti le po lastnem notranjem zakonu, le v polni vdanosti svoji vodilni ideji, ideji avtonomnosti slovenskega narodnega življenja. Iz nje bomo izvajali osnovna načela za delovanje svojega društva. Slovenska avtonomna ideja mora, kakor vsaka živa ideja, dati na svoji ravni pogled na celoto slovenskega občestvenega življenja — poudarjam: na svoji ravni. Dati nam mora odgovor na vprašanje po smislu življenja malega naroda in boja za njegov obstoj; voditi nas mora do osnovnih nujnosti narodnega, duhovnega in stvarnega življenja in do virov narodne moči in rasti. Narodno vstajenje in zavednost Slovencev kakor tudi drugih malih narodov srednje Evrope se je vršilo vzporedno z

O ustroju in delovnem programu Slovenskega društva

Na našo prošnjo nam je poročevalec na ustanovnem občnem zboru dal svoj referat v skrajšani obliki na razpolago, da ga objavimo. Ur.

Referat, ki ga prinašamo, je v glavnem rezultat razgovorov, ki so se vršili zadnje mesece na sejah in med posameznimi udi pripravljalnega odbora. Iz raznih vzrokov, ki so lahko umljivi, poročilo seveda ne pomeni nič ustaljenega in obveznega; je to zgolj bežen obris tistih nalog, ki po mnenju pripravljalnega odbora čakajo Slovensko društvo oziroma njegov upravni odbor kakor tudi razne zasnovane delovne odbore. Namen tega referata tudi ni začrtati izvoljenim predstavnikom društva katerekoli določene meje njihovega delovanja, marveč je le hotel ustanovnemu občnemu zboru nekoliko konkretnije pokazati, kakšno bode delo društva po nazorih snovalcev in v katerih smereh naj bi se gibal. Dokazati tudi hoče z nekaterimi primeri naših zanemarjenih in zamujenih nalog ter potreb, kako nujna je bila ustanovitev organizacije, ki naj bi se za manjkajoče pobrigala, in tako iz velike vrzeli slovenskega narodnega življenja še enkrat podkrepiti upravičenost našega prizadevanja. Končno hoče podati tako izvoljenim funkcionarjem kakor tudi vsem udom takoj ob prvih korakih nastopanja material, iz katerega bodo morebiti lahko zajemali po svoji uvidenosti, po potrebi in po močeh, ki jim bodo na razpolago.

Osnovno vodilo, iz katerega prihajajo naša dosedanja prizadevanja in po katerem se morajo obračati tudi nadaljnja, je avtonomnost vsega slovenskega narodnega življenja. Ta misel ni zgolj formalnega značaja; ni le terjatev po kaki upravni samostojnosti, po avtonomiji, marveč je veliko tehtnejša, globlja, da, kar bitnega pomena. Do podlage posameznikov in narodne osebnosti sega in zahteva, da tudi slovenski narod raste iz svojih korenin v samostojno individualnost in se kot cela ravnopraven in suveren ud druži z drugimi v boju za svoje in občnočloveške cilje.

Tako bo poglobljena naloga Slovenskega društva, posebno še za prvo leto, da zbere vse one slovenske ljudi, ki že danes iz te vodilne ideje presojajo hitro se vrsteče dogodke našega časa, ki po njej živijo in jo z vsem svojim delovanjem izpričujejo. Kdor bi sklepal po našem bednem narodnem položaju, bi menil, da jih ni veliko, in skoraj bi mu bilo treba pritrditi. Toda proti temu se upira vsa naša bit; naša čustva časti in človeškega dostojanstva pravijo, da to ni mogoče, da nas je veliko in celo dosti, le ne poznamo se. Raztreseni in osamljeni smo, pa smo postali nezaupljivi in se ne moremo najti in združiti. Zato pa ustanavljamo naše društvo. Poiskati moramo vse žive slovenske delavce in delavce in jih pripekljati v naš krog. Ne le vodstvo, ki ga izberemo, marveč vsi pojdimo od znanca do znanca, od prijatelja do prijatelja, za katerega vemo, da je njegovo mesto med nami, in ga priklenimo. Kadar pa bo zaključena vrsta onih, ki nas bodo takoj razumeli, se moramo obrniti tudi do drugih. Mnogo je danes pri nas dobrih ljudi, ki so bili razočarani in zdaj zagrenjeni stojijo ob strani. So tudi taki, ki se jim je vera prevrnila v žolč in ki s posmehom in cinizmom gledajo na naš položaj. Tudi teh ne smemo odbiti, marveč jih skušamo pridobiti. Če je bilo do zdaj govora prav za prav le o starejših, se moramo prav tako in še bolj ozreti po mlajših, zlasti po onih, ki še niso na jasnem, ki pod vplivom ter pritiskom doma, šole in javnosti še ne vidijo prave poti. Tu mora Slovensko društvo prav posebno močno zastaviti plug. Medtem ko bodo imeli njega udje po večini osebne stike z odraslimi, pa bodo tega pri mladih žal pogrešali razen v redkih primerih. Zato bo treba stopiti mednje s tiskano besedo, namenjeno samo njim.

Tiskana beseda pa ne bo rabila društva samo v tem primeru, marveč tudi za druge kroge. Udje sami bi bili že zaradi razkropljenosti prerahlo povezani med seboj in z društvom, če bi bili prepuščeni zgolj osebnim zvezam. Zato naj bi odbor čimprej skušal ustanoviti svoje glasilo, ki bi vršilo redno informativno službo za društvenike, obenem pa propagiralo ideje med širšim občinstvom, mu bistrilo pojme, prestregalo in onemogočevalo načelne nasprotnike ter tako pripravljalo atmosfero, ki bo ugodna večjim, ne zgolj na društvo omejenim akcijam.

Pravila Slovenskega društva pa imajo v načrtu še druge možnosti za tesnejšo povezanost udov kakor tudi za širjenje svojih idej. Kjerkoli bo mogoče, se ustanove krožki Slovenskega društva, majhne celice, obstoječe iz nekaj udov, ki prebivajo blizu skupaj. Ti krožki bodo vršili več nalog: to je širili našo misel, pridobivali prijatelje in razoroževali nasprotnike; za svoje področje bodo izvrševali one konkretne enkratne naloge, katere jim bo naročalo središče; njihova najpomembnejša funkcija pa bo študirati kra-

jevne razmere, iskati načinov za njih izboljšanje, informirati o tem centralo in ji predlagati potrebne ukrepe. Za prvo leto naj bi bil zaželeni cilj, da se taki krožki ustanove vsaj v večini političnih okrajev. V mestih in večjih krajih, kjer se bo našlo vsaj 20 udov, pa se ustanove podružnice z isto, samo razmeroma stopnjevano nalogo. Tako naj bi se spletlo čez vso slovensko zemljo omrežje manjših in večjih celic, ki bi skupno predstavljale dovolj močno in za to ali ono delo vsak hip pripravljeno, isto hotečo, udarno enoto.

Za propagiranje svojih idej bo Slovensko društvo prirejalo tudi predavanja tako za ude kakor tudi za javnost. Če pripravljalni odbor je, kolikor je bilo mogoče, obravnaval snovi in skušal pridobiti avtorjev. Po njegovem načrtu bi se vršilo prvo sezono šest javnih predavanj; posrečilo se mu je, da je za začetek preskrbljeno. Govorilo se bo na primer o osvobojenju slovenskega naroda (naša zgodovina od leta 1914. dalje), o Baskih s posebnim ozirom na problem malega naroda, o problematiki slovenskega narodnega karakterja in sorodnih vprašanjih. Predavanja bodo kljub navidezni raznolikosti predstavljala mekak cikel, ki bo posvečen pereči problematiki slovenske narodne biti. Razen v Ljubljani, se bodo priredila tudi drugod, kjerkoli se bo pokazala možnost in izrazila želja. Prav tako je v nameri natisniti predavanja v posebnih brošurah, da zajame njih tendenca čim širši krog občinstva.

V društvu samem mora zaplati intenzivno življenje, ki naj zajame vse ude, ne le v Ljubljani, marveč tudi zunaj. Ščasoma se bo razvilo v pravo delovno skupnost, povezano z enotnimi cilji in medsebojnim zaupanjem. Zato morajo udje imeti priliko za shajanje in spoznavanje, sodelovati pri celotnem društvenem delu in biti zmeraj poučeni o njega stanju in razvoju.

Temu namenu bodo rabili sestanki osrednjega društva, podružnic in krožkov. Na teh se bodo udje seznanjali s položajem in delom v organizaciji ter z nameravanimi akcijami; programatična predavanja jih bodo uvajala v društvene naloge in vzgajala za skupne cilje. Na takih in podobnih prireditvah pa se bodo udje tudi osebno spoznavali in zbliževali.

Povezanosti udov, njih razgibanosti ter enotnemu usmerjenju hotenja bodo nadalje rabila vodstvena navodila in sporočila, naznanila v društvenem glasilu, razmnoženi referati, letopis in podobne društvene publikacije; zborovanja predsednikov oziroma zastopnikov podružnic, krožkov in delovnih odborov, to je društvenega sveta, ki se bo skliceval po potrebi; pokrajinski in občni zbori, na katere bodo vabljeni vsi udje; odposlanci vodstva, ki bodo večkrat obiskovali podružnice in krožke ter poročali o društvenih zadevah.

Notranjemu društvenemu delu se odpirajo tako široki vidiki, da jih je mogoče samo nakazati. Neštete, za slovensko življenje nujne in pomembne naloge čakajo, da se jih kdo z resnobo loti. Najtežja bo morebiti pametna izbira in omejitve. Celotni program se naj izvaja postopoma po premišljenem načrtu; izdela naj se splošni za daljšo dobo in ožji ter konkretniji za prvo leto oziroma za krajše roke.

Vodstvo samo, to je upravni odbor, bo v prvi vrsti skrbelo za enotno smer, za iniciativo in navodila; izbiralo bo ude in iskalo delavce za vsa področja ter aktiviziralo vse naše delavljne ljudi.

Podrobno delo pa se prenese v delovne odbore, ki se ustanovijo zaradi smotrnosti, delitve in ekonomije dela. Glavnim področjem društvenega programa bi ustrezali naslednji: narodno-politični, kulturno-politični, propagandni, gospodarsko-politični, socialno-politični in finančni. Gotovo je, da se vsi ti odbori ne bodo mogli takoj konstituirati, že samo zaradi pomanjkanja delavcev ne. Zato bo naloga vodstva, da najprej oživi tiste, ki so najbolj potrebni in za katere so že dana zadostna poročila za delo in uspeh.

Narodno-politični odbor bo daleč od vsake politike v vsakdanjem, strankarskem smislu zmeraj imel pred očmi in nenehoma ostro poudarjal našo narodno celoto. Nič več se ne sme goditi, da se pred svojimi sosedi, naj bodo že prijatelji ali sovražniki, delimo v pozitivne in negativne, se medsebojno blatimo in ponujamo v službo iz sebičnosti, partikularističnih nagibov brez brige za to, če morebiti skupnost ne trpi škode. Zda in za vselej se moramo zavedati fundamentalne resnice slehernega narodnega organizma: doma, na znotraj se lahko in s pridom diferenciramo, na zunaj pa moramo proti komurkoli nastopati kot strnjena in nedeljiva enota. Poslanstvo Slovenskega društva je zasidrali to zavest v zadnjega Slovenca tako globoko, da z njim zaživi kot nekaj naravnega, samo po sebi danega, po čemer bo ravnal svoje korake kot posameznik in kot pripadnik določene organizacije. Iz te osnovne postave pa nujno rastejo konkretni skupni cilji. Zato bo narodno-po-

zmagovanjem ljudske misli nad fevdalno, ideje duhovne svobode nad absolutizmom, človečnosti nad surovo silo. Samoodločba in enakopravnost malih narodov sta odvisni od zmage teh idej in načel v mednarodnem življenju. Le v zvestobi do teh načel bomo služili svoji narodni stvari. Slovenska avtonomna misel ima svojo življenjsko upravičenost kot kulturna misel. Kot taka ima seveda tudi svojo politično in socialno vsebino. Kot kulturna misel pa je antipod vsakega nacionalizma in njegov nepomirljiv nasprotnik. Nacionalizem s svojo materialistično miselnostjo in svojim malikovanjem nacije in države, s svojim oboževanjem zunanje moči že po svojem bistvu zanika samostojno vrednost malih narodov, je zaveznik vseh sil, ki ogražajo njihov obstoj. Slovenska narodna misel bo zmagala kot gonilo in načelo kulturnega napredka, kot duhovna sila, ali pa se mora izroditi. Potrebne so bile te ugotovitve, ker izvajamo iz svojega pojmovanja naroda in narodne misli svoje stališče do države in raznih političnih nauk. Z nacionalizmom odklanjamo tudi vsak rasizem. **Narod pojmujeemo kot navažnejše po zgodovinski usodi izoblikovano in povezano svojstveno kulturno občestvo. V državi vidimo njegovo organizacijsko obliko.** Nobena organizacija ni sama sebi namen. Ni narod tu zaradi države, ampak država zaradi naroda. V državi vidimo služabnico naroda in jo kot tako potrjujemo in vrednotimo. Svojo pravico do samostojnega narodnega življenja izvajamo iz dejstva svoje kulturne svojskosti. Zato moramo, če nečemo rušiti podlage svojih zahtev, **pojmovati narodno kulturo kot celoto, moramo priznati neko kontinuiteto v njenem razvoju, ne moremo izključiti iz nje slovenske ljudske kulture in moramo najti spoštljiv odnos do njenega živega izročila in do ljudskega etosa.** Naše pojmovanje narodne ideje se upira vsakemu mehanističnemu pojmovanju življenja in vsakemu nesmiselnemu rušenju tradicionalnih kulturnih vrednot. **Narodna ideja v našem pojmovanju je ideja bodočnosti, naj gre razvoj to ali ono pot.**

Tudi to je bilo treba povedati. Brez duhovne vsebine bi slovenska avtonomna misel zgubila svoj globlji smisel, kot zgolj politična ideja nas ne bi mogla dovolj trdno povezati. Če bi sebe hoteli nazvati slovenske avtonomiste, bi morali dati ves poudarek na duhovno vsebino besede, ker politična bi bila preplehka. **Kdor ne izhaja iz osnovnih nujnosti slovenskega avtonomnega življenja, lahko pri vsem svojem današnjem radikalizmu jutri odpove, ker je brez notranjega kompasa.**

Na jasnih osnovah k realnemu delu?

Zato se hočemo prizadevati, da v širokem in globokem pojmovanju svoje vodilne ideje prednjačimo pred drugimi. Kdor kakor mi zbira ljudi različnega naziranja pod svojo streho, tega pri danes veljavnih političnih položicah prav lahko zadene očiitek idejnega in političnega kompromisarstva. Nasproti nam bi bil tak očiitek nesmiseln. Nihče bolj ko mi ne teži po jasnosti v osnovah, ker vemo, da brez nje ni medsebojnega zaupanja in plodnega skupnega dela. Čim več jasnosti, tem bolje, ker od nejasnosti pojmov in idej živi naš nasprotnik. Vedeti moramo, kaj nam je skupno, in kje se lahko svobodno razhajamo. Z vidika svoje vodilne ideje hočemo zajeti celoto slovenskega občestvenega življenja in hočemo v skupnem iskanju in prizadevanju zrasti v vedno trdnejšo skupino. Ne mislimo biti politično nevtralni v tem smislu, da bi se kot skupina odrekli vsakemu vplivu na naš politični razvoj, nasprotno bomo težili za tem, da premagamo stare neživljenjske ločnice v slovenskem javnem življenju, ki so prinesle toliko zla nad naš narod. Brez jasne idejne poti in mogočnosti notranje rasti se nam ne bi nikdar posrečilo pritegniti v svoje vrste mladino, brez nje pa bi nam manjkalo najtrdnjše poročstvo za uspeh. Odkrito priznam, **da računam pri delu najbolj na mladino, največ je pripravljena tvegati. Naši računi so realni.** Od društvenih udov v celoti ne pričakujem heroičnih dejanj, pričakujem samo, **da ravnajo vselej in povsod kot značajni Slovenci.** Vemo, da slovenska stvar ne bo zmagala brez žrtev in kdor se vsake žrtve boji, naj o svojem slovenstvu molči. Starejše pokolenje slovenskega razumnštva svoje naloge ni izpolnilo. Mladina nam to po pravici očita. Popravimo, kar je v naših močeh! Naše društvo se bo držalo v svojem delovanju svojega pravnega okvira. Komur ta okvir ne zadostuje, si bo lahko iskal še druge mogočnosti dela za slovensko stvar, samo da bo izhajal iz istih podstav in ne bo križal naših namer. Nikdar ne bomo ovira radikalnejšim akcijam, kot so društvene, če služijo skupni stvari. **Ne moremo dovolj poudarjati, da nečemo biti nobeni zakupniki slovenstva in njegovi privilegirani reševalci, da nismo nikomur konkurenčna ustanova in da se bomo veselili vsake akcije, ki nas razbremeni.** Nihče danes ne ve, kdo bo imel tisti pogum in tisto pravstveno veljavnost in silo, da prevzame v zgodovinskem trenutku prvo besedo in zadnjo odgovornost. **Zbrali smo se v najboljši volji in najčistejšem namenu, da služimo zbiranju narodnih sil za čas velikih odločitev, ker vemo, da ne bo žel, kdor ni sejal, in ker nečemo, da bi kdaj o nas pisali, da zgodovina Slovencev ni nič kot zgodovina zamujenih prilik.**

litični odbor, zavedajoč se, da predstavlja Slovensko društvo skupno voljo sicer v marsičem različno orientiranih, v sporazumnem delu začrtal slovenski narodno-politični program, to je tiste terjatve, za katere moramo vsi nastopiti kot eno in proti katerim ne sme nihče grešiti ali jih celo zatajiti. Iskal pa bo tudi potov, da se uresniči. Sporedno s tem notranjim delom pa bo šlo zunaj. Živimo na enem najbolj izpostavljenih ozemljih Evrope. Z dveh strani merita na nas in preko nas dva brezobzirna novodobna imperializma. Svet pa komaj ve, da živi na stikališču teh brutalnih silnic samosvoj narod, ogrožen prav v korenini svojega obstoja. Dolžnost narodno-političnega odbora bo, da čim prej in čim umestneje organizira našo zamejno propagando ter svetu pokaže, kaj smo in kaj hočemo ne le v svojem interesu, marveč v interesu vse resnično kulturne Evrope.

Področje kulturno-političnega odbora je morada najobširnejše; zato bo moral pri izbiri svojih nalog posebno skrbno ravnati. Za prvo leto bi bila dovolj obsežna naloga, da izdela slovenski kulturni program, da ugotovi, katere ustanove in naprave so nam za samostojno kulturno življenje nujno potrebne, in se potem postopno zavzame za njih ustanovitev, izpopolnitev in tvarno okrepitev. Druga pomembna naloga bi bila, da organizira podrobno znanstveno preučevanje tistih slovenskih problemov iz vseh panog, ki imajo za spoznavanje naše preteklosti, naših življenjskih pogojev in našega prihodnjega razvoja odločilen pomen, da napravi za ta študij načrt za daljšo dobo let, da pridobi za sodelovanje vse naše znanstvenike in strokovnjake ter poskrbi za redno priobčevanje izsledkov po določenem redu.

V propagandnem odboru se bodo osredotočile vse priprave za bodoče večje narodno-obrambne akcije. Razmišljal bo o načinu, kako razgibati ljudske množice, organizirati za javni nastop naše žensko, aktivizirati mladino; trudil se bo za pomoč našim narodnim manjšinam in našim izseljencem, za obrambo naše zemljiške posesti in našega narodnega premoženja in se zanimal za delovanje vseh ustanov, ki danes že v neki meri rabijo tem namenom.

Ustvariti si bo torej moral zanesljivo sliko o mišljenju slovenskega ljudstva, o narodnih in socialno-ekonomskih razmerah na naši meji, o nemški in madžarski propagandi, o vlogi tujega kapitala pri tej propagandi; razmišljal bo o protukrepkih, o tem, kako preprečiti prehajanje naše posesti v tuje roke, o akcijah za utrditev slovenske zavesti v najbolj ogroženih krajih, o gospodarski in socialni pomoči našemu življu; poiskal bo zanesljive informatorje po vsem našem ozemlju, vzgajal dobre manjšinske in narodno-politične delavce.

Vedno pa bo imel pri tem na misli, da je njegovo delo le priprava za širše, vseslovensko gibanje, ki bo nastalo iz strnitve raznih vzporednih, a enemu končnemu namenu služočih prizadevanj. Manjše akcije pa bo lahko zasnoval sam v okviru društva med njegovimi udi, na primer v obrambo naših jezikovnih pravic, za nastop proti podjetjem, ki prezirajo naš jezik, za pomoč zamejnim rojakom in podobno.

V področje tega odbora spada tudi vprašanje društvenega glasila, društvenega propagandnega tiska in njegovega širjenja ter spopolnjevanja.

Gospodarsko-politični odbor naj izvede zanesljivo analizo današnjega narodno-gospodarskega stanja, našega narodnega premoženja in narodnih

dohodkov; ugotovi naj naše izgube zaradi centralizacije financ in finančnih zavodov, zaradi neposrednih in posrednih davčnih bremen, zaradi padanja rentabilnosti našega gospodarstva kot nasledka naše notranje in zunanje gospodarske politike, zaradi padanja mezd in krčenja obratov; dožene naj vse kanale, po katerih se odteka slovensko narodno premoženje v tuje roke; ugotovi naj, koliko kapitala je pri nas v domačih in koliko v tujih rokah, kolika je današnja donosnost slovenskih kmetijskih obratov, kakšen je naš današnji ljudski življenjski raven; dokaže naj vzročno odvisnost našega gospodarskega propadanja s centralistično finančno politiko na vseh področjih.

Pričakovali pa bomo od tega odbora tudi iniciativnih predlogov za dvig in osamosvojitve slovenskega gospodarstva, predlogov za slovensko načrtno gospodarsko politiko, za industrializacijo naše zemlje, za racionalizacijo gospodarstva, za gospodarsko samopomoč, predlogov za pospešitev posameznih panog gospodarstva glede na dane naravne pogoje, za izrabo vodnih in drugih energij, za izpopolnitev naših prometnih sredstev — vse pa zato, da bomo pripravljeni, ko dobimo varjeti našega gospodarstva v svoje roke.

Socialno-politični odbor čaka pretežno neobdelano polje. Za pravilno ocenjevanje našega narodnega položaja je potrebno, da poznamo socialne, higienske in populacijske razmere našega ljudstva. To pa terja resnega študija in pridnega zbiranja gradiva, ki ga ne moremo opraviti sami, za kar pa lahko poskrbimo s skupno močjo.

Mnogo nujnih socialnih akcij čaka na iniciativne organizatorje in požrtvovalne delavce. Tu se odpirajo zlasti za žensko še mnoge hvaležne naloge. Zato bo treba v ta odbor še bolj kot v druge pritegniti žene in žensko mladino, zlasti akademsko.

V finančni odbor naj se povabijo praktični ljudje, ki so dokazali svojo sposobnost v gospodarskih podjetjih. Naloga tega odbora bo, da najde čim izdatnejše vire dohodkov, ne da bi preveč obremenjeval ude. Zlasti v prvi dobi, dokler se društvo še ne uveljavi v javnosti, ni mogoče računati na večja darila in volila.

Ta odbor bo moral tudi sprožiti čim prej vprašanje samostojnega narodnega sklada, iz katerega bi se pozneje financirale razne kulturne in druge akcije, za katere bi društvena sredstva ne zadoštovala.

Delo v javnosti.

Zunanji, široki javnosti namenjeni nastopi društva bodo zrcalo notranjega dela. Za prilike ne bo zadrege: pomislimo na razne spominske dneve in obletnice, na trenutke važnih odločitev, na prilike, kjer je treba voljo slovenskega naroda svetu učinkovito predložiti. Večkrat bo treba z imeni na dan, zlasti kadar gre za slovesne izjave, oklice, proteste. Javnost mora vedeti, kdo stoji za društvom. Najvažnejše pri zunanjem delu pa bodo razne iniciative, s katerimi stopi društvo pred javnost. Kar je v notranjem delu dozorelo, se predstavi javnosti kot premišljen načrt. Včasih bo dalo društvo za kako akcijo samo spodbudo, včasih bodo udje pri njej sodelovali, včasih jo sami vodili. Takih spodbud smo potrebni na vseh področjih. Dosti je tudi delovnih rok, ki čakajo zaposlitve.

Društveni ustroj potemtakem ne bo preveč enostaven. Toda nihče ne misli na to, da bi postavili obsežen društveni aparat, dokler nimamo

potrebnih ljudi za delo. Društvo naj na zunaj in znotraj organsko raste. Od sposobnosti, duhovne prožnosti in iniciativnosti vodstva ter udov bo največ odvisno, da pojde delo izpod rok in društvo izpolni svojo nalogo.

Programatični sklepi Slovenskega društva

Da imajo naši bralci pregled programa Slovenskega društva, ponatiskujemo pričujoči sestavek iz zadnje številke.

Uredništvo.

Za zaključek je občni zbor »Slovenskega društva« sprejel naslednje

vodilne sklepe:

»V današnji stiski slovenstva vidimo rešitev v tem, da zdramimo in združimo vse sile ter jih smotrno zastavimo za svoboden razvoj našega naroda.

Temu namenu bomo služili kot živa, na vse strani neodvisna skupina, ki naj raste iz spoznanja, da je avtonomnost vsega slovenskega duhovnega in tvarnega življenja osnovna nujnost.

Zato bomo zbirali v svojem društvu ljudi, ki čutijo globoko slovensko, ki izhajajo iz istih podstav in ki bodo nevezani na katerekoli zunanje ozire podrejali vse svoje javno delovanje slovenski stvari, kakor jo društvo umeva.

V skupnem delu hočemo ustvariti slovenski program in se prizadevati, da ga po načrtu in s sodelovanjem vseh poklicanih ustanov ter delavcev postopoma izvedemo. Pri tem ne pozabimo rojakov zunaj slovenske domovine in poskrbimo, da z organizirano propagando pridobimo prijateljev tudi za mejami. Doma pa onemogočimo nasprotnike slovenske avtonomne misli s jasnostjo idej, s silo prepričanja in z odločnostjo dejanja.

Za svoboden razvoj Slovencev je odločilnega pomena, da zavladava v sožitju narodov in držav ideja enakopravnosti malih narodov, da zmaga ljudska misel nad avtoritarno, clovečnost nad surovo silo. Nasproti imperialističnemu nacionalizmu postavljamo svoje pojmovanje naroda in države: v narodu vidimo najvažnejšo na naravni osnovi po zgodovinski usodi izoblikovano kulturno občestvo, ki se zaveda svoje samobitnosti, v državi organizacijsko obliko, ki naj mu služi.

Zunanja veljava naroda je izraz njegove notranje moči, slovensko vprašanje današnjega dne, zlasti vprašanje našega moralnega zdravja, vprašanje možatega, svojemu narodu do konca zvestega razumnštva. Zato se bomo z zgledom in besedo bojevali za resnico in poštenje v javnem življenju.

Organizacija Slovenskega društva

Upravni odbor:

Albrecht Fran, dr. Bevk Jože, dr. Furlan Boris, Jeršič Miro, Koebek Edo, Koblar Franc, Mencin Rudolf, dr. Mrak Anton, dr. Slodnjak Anton, Sovrè Anton, dr. Šolar Jakob, Udè Lojze, dr. Vogelnik Alfonz, Žigon Joka, dr. inž. Žumer Matija; za namestnike: dr. Breclj Marjan, Hartman Lojze, Kosak Vinko, Vodnik France, dr. Zwitter Franc.

Nadzorstvo:

Dr. Lončar Dragotin, dr. Josip Regali, primarij dr. Josip Pogačnik, Veselko Maks, dr. Alojz Vrtačnik.

I. Z.:

Po časniški in slikarski razstavi na ljubljanskem velesejmu

(Iz negovorjenega govora)

(Dalje)

V ospredje književnega trga je stopilo vprašanje: Ali današnja knjiga še ustreza potrebam vzgoje, izobrazbe in umetnosti?

Doba strašne gospodarske napetosti odvrča ljudi od knjige. Pogrešajo se ljudje od nekda, ki jim je knjiga bila sveta stvar.

Tudi današnje šolstvo ne pospešuje knjižne kulture, ker ne ustvarja pravih odnosov do knjige in branja. Navajati mladino, da bi vsaj tako rada brala knjigo kakor rada surovo brač žogo, in jo opozarjati na pravi pomen knjige, bi morala biti prava prosvetna naloga šole, bodisi ljudske, bodisi srednje.

Človeka moramo vrniti knjigi, moramo oteti iz nekulturnega materializma.

Prirodni človek doživlja svet prirodno in živi z vso zavestjo v prostoru in času; kulturni človek preučuje vse razvojne pojave v prirodi in si sproti usvarja učenost in modrost o svetu.

Izmed velikega in močnega, veličastnega, kar krasi in bogati človeško kreaturo, je — misel. V njej je Bog sam, v njej je neumrjočnost, ona je pomočnica umetnosti.

Berem knjige, gledam slike, poslušam pesem in glasbo, obiskujem gledališče, spoznavam lepoto in dobroto velike prirode, pa srečen nisem, tako se mi zdi, nisem, ker mi večje spoznanje kaže ničnost velikih in majhnih življenjskih bojov.

Svet je bolan, ker ni več zmožen velike ljubezni.

Razlike so prehude: za nekatere bogastvo, uboštvu za druge; tu uživanje, tam delo; mnogim smeh, premnogim solze; v veselju le nekaj izbranih, v trpljenju milijoni in milijoni.

Človek naših dni spoznava svojo nemoč, svojo ničnost toliko bolj, kolikor bolj se mu odpira knjiga duhovnega sveta in kolikor bolj se mu jasni dosihmal neznano obzorje; spoznava, da je sam s seboj brez opore, brez notranjega miru, brez ubranosti. In v obupu tiplje, kje bi se oprijel, išče resnice in spoznava, da je resnica le ena in da se imenuje — Bog. — Išče torej Boga. Vs nova književnost razodeva neko prilagajanje religioznosti in se označuje s prav izrazitim — bogoiskilstvom.

Spoznanje je že ljubezen. Kdor je močan v ljubezni, spoznanje doseže. Samo v ljubezni in vdanosti jo spozna; je zbranost in ubranost, je poveljanie in zveličanje; le čisti in krepostni bodo dosegli spoznanje. — Bodimo ljudje — to je klic časa, to je klic domovine...

Najslajša in najplemenitejša, najčisteje občutena je tista prva, iz najbolj idealnega srca zburna ljubezen do domovine. Ta ljubezen presega vse in je podlaga vsem drugim čednostim.

Umetnost, rastoča iz domače zemlje, oznanja lepoto in ljubezen. Zmerom.

Umetnost...

Umetnost je kakor visoka gora sredi širne planjave. Prvi najčistejši sončni žarki jo obsevajo v mladem, zornem jutru — zadnje večerno žarenje jo zlato obliva, ko se trudno nagne božji dan.

Umetnost kakor gora kipi in raste pod visoko nebo; okoli temena ji grmijo nevihte in bučijo

viharji, ali ona stoji trdna, neomajna, večna... Globoko pod njo se razliva široka planjava, ki bi bila pusta in prazna in topa v svoji enoličnosti, če ne bi bilo gore, ki je daljni vodnik potniku in trdnjava planjave, razlivajoče se bogve odkod in bogve kam...

Umetnina ni nič prirodnega, vsakdanjega — umetnina je intuicija, a intuicija je milost, dar božji. Umetnine ne moremo tolmačiti z besedami, le občutiti in uživati jo moremo — s srecom.

Umetnost ni sama sebi namen, marveč je hčerka božja, poslana na svet, da blaži in dviga človeškega duha in mu najmelikejša čustva ubira v pobožno zbranost in vse misli sklada v visoko pesem čiste radosti.

Zemlja, rod, čas zgnetejo človeka, ki se mu v čustvu in v misli kombinirajo svojstva, podzavestna dognanja in psihična kristalizacija dobe in zemlje in ki ga je Bog izbral in zaznamoval in obsodil: »Bodi, umetnik bodi! Od rojstva do smrti ti bodo v delež le siročina, nemir in bolečina; želja boš imel sto in sto, izpolnilo se ti bo komaj ene pol... Zaradi te pol želje te bodo pehali in zasmehovali; ko pa se ti iztečejo ure, te bodo licemersko slavili, da ti še v grobu ne bo miru...«

In res. Umetniku je umetnost usoda, namen, demon in — religija... vse. Težak in poln bridkosti je pot, ki ga umetnik mora hoditi. — Če ga ne bi vodilo hrepenenje po lepoti in resnici, če ne bi bil poln ljubezni, saj ne bi zmagoval ne vsega tega ne bede, ki mu je v delež vse življenje...

Ljudje pa, ki ustvarjajo, so duhovni voditelji svojega časa, so zmerom aktualni in zmerom vedo kaj novega povedati. V njih življenju so trenutki, ko imajo oči vsevideca in govor vedeža, preroka. —

(Dalje prihodnjič.)

Naše železnice in železničarji

Železniške proge na slovenskem ozemlju tvorijo nekako devetino vsega železniškega omrežja v državi. In da si so železnice na naših tleh najbolj obtežene in donosne izmed vseh v državi, se vendar ravna z njimi prav po mačehovsko: ne le da se ni pri nas ves čas po vojni skoraj nič gradilo, damo prepadati še staro s tem, da se vrše vsa popravila komaj zasilno. Proge razpadajo, lokomotive in vozni park so zastareli, nesodoben je tudi ves drugi material.

V drugih delih države se skrbi vse drugače celo za proge, ki so popolnoma pasivne. Proge se popravljajo korenito, stare lokomotive in vozovi se nadomeščajo z novimi, modernjšimi, zidajo se novi objekti, izpopolnjujejo signalne naprave itd. Primanjkljaji pasivnih železnic dosega letno 100 milijonov dinarjev, ki se pokrivajo deloma iz prebitkov železnic, spadajočih pod ravnateljstvo v Zagrebu in Subotici, a v prvi vrsti iz dohodkov železnic na slovenskem ozemlju.

Čeprav je slovenskih železnic komaj devetina, donajajo četrtino vsega dobička. A namesto da bi bilo zanje poskrbljeno najbolje, se povsod zapostavljajo. Najslabše je z osebjem, ki je na Slovenskem obremenjeno tako, kakor nikjer drugod v državi. Nekdaj tako rekoč elita med javnimi nameščenci, ono danes le še životari. Tudi pomanjkanje osebja je na Slovenskem najobčutnejše. Navajamo le nekaj števil, da z njimi tudi nazorno pokažemo nevzdržni položaj slovenskega železniškega uslužbenca.

Železničarji delajo čez normalni 8urni delovni čas tako, da je sleherni zaposlen letno mnogo nad normalnih 2240 delovnih ur. V nešteto primerih dosega zaposlitev posameznika 5000, 4000, da celo 5000 delovnih ur v enem letu. Zakonito zagotovljeni odmori se morejo izkoristiti samo delno, v mnogih primerih pa sploh ne. Tako znaša delovni čas železničarja 100 do 150 tisoč delovnih ur nasproti 60 do 70 tisoč uram drugih javnih uslužbencev v 55 letni službeni dobi. Potemtakem je slovenski železničar izkoriščen do dvakrat močnejše za manjšo plačo, nego katerikoli drug javni pa tudi zasebni nameščenec.

Prejemki železničarjev, bodisi delavcev, uslužbencev ali uradnikov, niso v nobenem razmerju z množino storjenega dela, a najmanj s potrebami, ki jih nanje stavlja najpreprostejše življenje. Večina njih je v skrajni živčni napetosti, slabo hranjena in tudi sicer v stanju, da največkrat ne morejo zadostiti niti najprimitivnejšim potrebam kot vzdrževalci družin.

Osebja primanjkuje, služba je prenaporna, dohodki zadostujejo komaj za golo življenje. Večja skrb za vzdrževanje prog, zraven spadajočih objektov in drugih naprav, obnovitev ali vsaj korenito popravilo voznega parka bi nudilo mnogim tisočim dela in zaslužka. Nasledki sedanjega stanja so znižane vozne brzine, razpadanje prometnih objektov in drugih naprav, lokomotivskega in voznega parka, kar najbolj težko občuti službeno osebje, ne glede na stvarno škodo, ki s tem nastaja državi. Zamujeno se bo dalo pozneje komaj popraviti z neprimerno večjimi stroški.

Ne bomo navajali števil iz preračuna prometnega ministrstva, ker govori dovolj prepričevalno že zunanja slika, ki je ni mogoče skriti. Če se železniški promet na Slovenskem kljub vsem nedostatom še dosti dobro razvija, brez pogostejših nesreč, je to zgolj zasluga železničarjev, ki vrše svojo službo vestno in požrivovalno. Vendar se z njimi ravna po mačehovsko.

Najosnovnejša zahteva pravičnosti je, da naj bodo vsa javna bremena razdeljena enakomerno. Posamezni kraji naj se podpirajo po njih donosnosti in dejanski potrebi. Kakor povsod drugod, se tudi pri železnicah to načelo ne izvaja. Slovenija, četudi najbolj obtežena in najbolj donosna, se najbolj zanemarija.

Vsaka organizacija temelji na vzajemnosti, na medsebojni pomoči; kjer tega ni, tam organizacija ne vrši svoje naloge. Tudi država je organizem. Ali vzajemnost mora stvarjati neko ravnatežje, sorazmerje med posameznimi deli organizma; trajno izkoriščanje enega dela v korist drugih, ne da bi se skrbelo za nadomestilo izgubljenih sil, mora naposled dovesti do prepada izkoriščanega dela. Z drugimi besedami povedano: nemogoče je, da bi lačni trajno pital sitega. Naj navedemo samo nekaj primerov, kako bi se dalo zboljšati te razmere vsaj za silo.

Pri pomorski upravi n. pr. naj bi se uvedle za plovbo na morju pristojbine, ki bi bilo mogoče z njimi kriti vse potrebe pomorske uprave. Kolikor bi zaradi novih investicij ali iz drugih razlogov to ne bilo mogoče, naj bi se za primanjkljaj uporabil denar, namenjen za podpiranje pomorskih paroplovnih družb. Za podpore naj bi prispevali v prvi vrsti tisti, ki imajo od pomorske plovbe neposredno korist.

Podobno bi moralo biti tudi pri rečni plovbi. Ta naj bi se s svojimi ceniki in pristojbinami vzdrževala sama. Kakor pri morski plovbi, naj bi tudi tukaj prispevali za morebiti potrebne subvencije prvenstveno neposredni koristniki in dotične pokrajine.

Nove proge naj bi se ne finansirale iz rednih preračunov. Zidale naj bi se v prvi vrsti donosne, ki ne bodo s svojimi investicijami in obratovanjem obremenjevale dohodkov aktivnih. Odplačevanje investicijskih glavnih bi moralo biti raztegnjeno na daljšo dobo.

Potrebna bi bila revizija prometa na vseh progah. Kjer bi ta pokazala, da so vlaki slabo izrabljani, naj bi se promet uredil tako, da bi se primanjkljaj če ne popolnoma odpravil, pa vsaj znižal na minimum. Promet bi bilo skrajšati na primeren način sploh na vseh progah, ki so stalno pasivne.

Vozarinsko pristojbino, ki znaša samo pri železniški upravi letno 294 milijonov din, bi bilo znižati ali sploh odpraviti v korist železniških prog, ki so najbolj obremenjene, pa tudi v korist službenega osebja. Znesek 202 milijona din, ki se steka v občo državno blagajno za plačevanje prispevkov za zidanje avtomobilskih cest, zračnih letališč in drugih prometnih sredstev, bi bilo porabiti za zboljšanje prometa na železnicah. Prometna občila, ki tekmujejo z železnico, naj se vzdržujejo sama; kolikor so pa potrebna za splošno korist in napredek, naj se bremena zanje razdele v pravilnem razmerju.

To je samo majhen in nepopoln del tega, kar bi se dalo izvesti takoj brez posebnih pretresljajev. S tem bi se pridobila tudi sredstva za povečanje števila osebja. Zaposlitev posameznika naj bi normalno sploh ne presegala 2240 ur na leto. Potem bi bilo tudi mogoče, da bi se uslužbencem izvršilne službe na progah, postajah, v kurilnicah in pri odsekih za vzdrževanje prog priznala 25-letna službena doba za dosego polne pokojnine, ki so jo že imeli, a jim je bila odvzeta.

Med upravičene zahteve, ki bi se jim potem lahko ustreglo, spada tudi zvišanje doklad službo izvršujočim železničarjem v okviru zakonov o prometu, pravilnikov in naredb. Zlasti upravičena je zahteva po zvišanju doklad za nočno službo, službeno bleko ter za razna izvršena dela, prihranke na materialu itd.

Lokomotivski in vozni park bi se lahko izpopolnil sodobno. Proge, prometni objekti in druge

naprave bi se dvignili na višek, ki je potreben za brezhibno obratovanje in bi odgovarjal racionalnemu gospodarstvu. Promet bi se zboljšal, donosnost zvišala, dvignil bi se pa tudi ugled naših železnic, ki zdaj ni na višku.

Železnice na slovenskem ozemlju donajajo same toliko, da bi mogle vse to izvesti iz svojih dohodkov, pa bi še ostale za druge namene čedne vsote. Promet v naših krajih narašča od dne do dne, železnice so pa malone take, kakor so bile pred 100 leti. Ljubljanska glavna postaja se vso dolgo dobo, kar obstoji, ni skoraj nič spremenila. Nespremenjene so ostale tudi vse druge postaje, da ne govorimo o signalnih in ostalih napravah, ki so s prometom v zvezi. Spremenil se je edino položaj uslužbencev, ki postaja od dne do dne slabši: prejemki se krčijo, delovni čas daljša, odgovornost večja zaradi vedno napornejše službe.

Ravnanje z železnicami na naših tleh ni samo vprašanje železničarjev, ampak je ali bi vsaj moralo biti tudi ena najvažnejših točk našega gospodarskega in političnega programa. Dohodki naših železnic, pravično razdeljeni in po načelih zdravega gospodarstva uporabljeni, bi na mah znatno zboljšali naš gospodarski položaj. Milijoni, ki gredo zdaj nekam v nepovrat, bi ostali doma in oplajali domače gospodarstvo. Železničarjem bi se zboljšal njihov položaj, tisoči bi dobili zaslužek na domačih tleh, promet bi se zboljšal, napredek bi se čutil na vseh področjih.

Toda napačno bi bilo, če bi vprašanje železnic obravnavali ločeno od drugih vprašanj. To bi pomenilo nositi vodo v morje. Dokler ne bomo razpolagali s svojim denarjem sami, tako dolgo sploh ni misliti na rešitve. Zato mora iti glavni boj za dosego naše popolne enakopravnosti na vseh področjih. Boj tudi tistim med nami, ki nas razglašajo za neko manj vredno pleme, zanikajo in sramote naš jezik, demontirajo našo kulturo in sploh vse, kar je slovenskega. Dokler bomo dovoljevali, da se bodo med nami košatili in imeli še kako besedo tihi in postopni likvidatorji slovenstva, dotlej ni misliti na kako zboljšanje. Narodno vprašanje je vprašanje enakovrednosti in enakopravnosti, je nedeljivo od drugih vprašanj, kulturnih, političnih in socialnih. Če hočemo kaj doseči, je potrebno, da združimo vse svoje sile, kakor so jih združili Hrvatje.

Brez smernic

»Slovenija« je vedno poudarjala, da bodo še prišli časi, v katerih se bo »vino« odločevalo o usodi Slovencev. Pri tem je dosledno opozarjala na to, da so nas taki odločilni trenutki v preteklosti vsakokrat našli nepripravljene, tako da o naši lastni usodi nismo nikdar sami odločevali, ampak so vedno odločili drugi. Zaradi tega smo se vedno zavzemali za to, da bi Slovenci ustvarili ustanovo, ki bi smela vsak čas odločati o tem, kakšne so prave koristi slovenskega naroda in v tej zvezi dajati smernice, katerih bi se morala držati zastopstva vseh vrst.

Od golega poudarjanja take potrebe smo prešli tudi k stvarnemu predlogu. Predlagali smo, da bi se ustanovil slovenski gospodarski svet. V svojem predlogu smo precej določno povedali, kako bi svet moral biti sestavljen, da bi imel primeren ugled in bil tudi primerno upoštevan. Že enkrat pa smo tudi omenili, da v našem časopisju, ki zastopa politične stranke ali strančice in tiste, ki se sami gredo stranke, nismo pričakovali kakega odziva. Računali pa smo, da bodo za ta predlog pokazali vsaj nekaj smisla naši gospodarski krogi. Videti pa je, da smo se na žalost v tem pogledu zmotili, kajti »Trgovski list« nam je odgovoril takole:

»Izjaviti moramo, da je bil naš uvodnik napisan brez ozira na predlog »Slovenije«. Namen našega članka je bil samo ta, da z opozorilom na velike potrebe Slovenije vzbudimo voljo med našimi vodilnimi javnimi delavci za bolj intenzivno reševanje slovenskih potreb. — Kar se tiče ustanovitve slovenskega gospodarskega sveta, smo mi na potrebo takšnega sveta že davno opozarjali. Seveda pa smo prepričani, da je takšen svet izvedljiv le, če dobi avtoriteto vse naše javnosti. Kot svet neke separirane skupine ne bi mogel doseči niti primeroma svojega namena ter je sploh vprašanje, če bo mogel kdaj začeti delati. Ni tako lahka stvar ustanovitev gospodarskega sveta, kakor bi kdo mislil.«

Po pravici povedano od »Trgovskega lista«, ki je leta in leta v vsaki svoji številki prinašal utemeljene pritožbe o krivicah, ki so se in ki se še naprej v nezmanjšani meri vrše nad slovenskim gospodarstvom, od lista, ki s svojo vsebino v vsaki številki potrjuje, da Slovenci ne le ne napredujemo, ampak neprestano nazadujemo, ker se nam odvzema še to malo, kar nam je ostalo, nismo pričakovali takega odgovora.

Najmanj pa smo pričakovali tak odgovor v današnjih tako kritičnih trenutkih, kajti danes pomeni tako stališče nič manj kakor odobravanje napak, ki so jih slovenski politiki delali v preteklosti. To pomeni, da je bilo popolnoma prav, da je dr. Kramer v letu 1918, sam hotel zastopati Slo-

vence pri zedinjevanju v Belgradu in da so zastopniki ostalih strank morali dobesedno dirkati za njim. To pomeni, da je prav tudi to, da je dr. Kramer leta 1931, z utemeljitvijo, da je v nevarnosti »Jutro«, zatajil svoj podpis na deklaraciji kmečko-demokratske koalicije od 1. avgusta 1928 in s polno paro odplul v Živkovičev tabor. Kratko in malo to pomeni, da je popolnoma prav, da išče vsak tako imenovani slovenski politik svojega gospodarja in se mu skuša obesiti na frak.

Kakor vseh teh gospodov ne moti vzdih nadškofa dr. Jegliča, ki ga je zapisal par tednov pred svojo smrtjo in ki se glasi: »Ko bi bil na čelu naše države njen najhujši sovražnik, bi jo komaj mogel tako pogubno vladati«, tako vidimo, da so med nami še tudi drugi vrhovi, ki se ne zavedajo resnosti položaja.

Pri vsem tem pa je videti na največjo škodo slovenskega naroda ta politika na zunaj celo plodonska, in naši sosedi mislijo, da se nam kar dobro godi. V svoji zmoti nam zaradi tega pošiljajo opomine, ki so seveda mogoči samo iz njihovega stališča, vendar pa zadostno kažejo, kako hudo nam more škodovati naša nesmiselna politika. En tak opomin se glasi dobesedno:

»Stvar bo mogoče zahtevala hude borbe. To mora imeti vsakdo pred očmi in ravno tako mora vedeti, da ne more eden samo sedeti pod hruško in pobirati sadove, ki jih trese drugi, ki se spenja na vrh. Taka politika ni spodobna za noben narod. Vsak narod mora imeti razvit čut časti, kar pomeni, da mora biti pripravljen na boj za svoje pravice in ne sme čakati, da mu jih prinesejo drugi na krožniku.«

B.

Koledar dveletke po uradnih obvestilih

(Dalje)

1. 12. 1936: Zaradi amnestijskega ukaza, ki izide, se oddahne mnogo gozdnih tatov, divjih lovcev in razmeram zvestih urednikov. — Pod naslovom »Država in pokrajine« objavlja »Jutro« strokovnjaško navdahnjen uvodnik o potrebi »enakosmerne vzgoje naroda v pogledu na njegova življenjska vprašanja«, ker so tudi »v takem okviru dane široke možnosti, da upošteva javna vzgoja posebne prosvetne razmere poedinih pokrajin«. V obrazložitev, zakaj so bile iz šolskih čitank iztrgani številni sestavki, med njimi tudi Cankarjevi, zatrjuje, da mora država vzgajati »mlada pokolenja v duhovnem edinstvu, ki spo-

štjuje vse, kar je bilo trajnega narejenega z duhom in srcem od Srbov, Hrvatov in Slovencev. Iztrgani sestavki so bili tedaj netrajna ustvaritev.

3. 12. 1936: Po naznanilu »Jutra« se davidovičevci umikajo pred — hrvaškim vprašanjem. To je tako razumeti, da se od navedenega vprašanja odmikajo. — »Slovenec« se razgleduje po slovenski univerzi in je nezadovoljen, da se skupina, ki plete samo za »ljudsko fronto«, še vedno plazijo po univerzi kot druga najmočnejša. Našo »Almo mater« bo zaradi tega treba bolj skrbno varovati. — Listi prinašajo okrožnico Avale o govoru ministra Cveikovica v Gornjem Milanovcu, ki je rekel med drugim: »Tudi stranka dr. Mačka ima jasno določeno zrelishe o narodni enotnosti in o celoti države kot take, in mi se ločimo danes samo glede načina notranje državne ureditve, glede osnovnih nazorov o državni celoti in narodni enotnosti smo pa danes popolnoma na isti črti. Vlada dr. Stojadinovića je omogočila, da se moremo na eni in na drugi strani mirno razgovarjati.«

4. 12. 1936: »Slovenec« poroča o predstojenih gradbenih delih na železnobetonem mostu čez Savo pri Javorniku na Gorenjskem, ki bo čez zimo 1936-37 že postavljen, ker je ban dr. Natlačen že potrdil načrte in razpisal dela. Ta razveseljiva vest opozori Slovence, da se tudi železnica čez Črnomelj na morje že gradi, med Sevnico in Št. Janžem pa obratujejo že novonabavljeni motorni vozovi.

6. 12. 1936: Delne občinske volitve. V delavskih občinah Trbovlje in Koroška Bela JRZ ne prodre. Za JRZ listo na Koroški Beli, katere nosilec je Ivan Erlah, socialni demokrat, ud JNS in JRZ, glasuje 263 pripadnikov JRZ, 54 neopredeljenih, 42 socialnih demokratov (po večini paznikov in predelavcev v tovarni) in 39 nacionalnih volilcev; za seznam slovenskega delovnega ljudstva, katerega nosilec je Vencelj Perko, delavski zaupnik, pa glasuje 386 socialistov, 54 nacionalistov, 5 neopredeljenih in 2 kršč. socialisti. Ker je razlika le 29 glasov in so se nacionalisti odločili šele ob petih popoldne, ko jih je prišel prositi župnik, naj glasujejo za Erlaha, se vidi, da je bilo upanje lista »Na mejah« na zmago JRZ precej utemeljeno. — Mesto v srbski notranjosti prekrsti »Prešernovo ulico« v drugače imenovano, ker v občinskem odboru nihče ne ve, kdo je Prešeren in kaj je storil za tisto mesto. — Voja Lazič, imenovan Kreja, naznani, da hrvaškega vprašanja ni. — Poleg volitev v Sloveniji, kjer se vršijo v 25 občinah, so občinske volitve tudi v dunavski in vardarski banovini. JRZ zmaguje v teh dveh banovinah z 80 % oziroma 90 %. V Kraljevu ima Ljotić šod, ki se ne vrši, ker se ne more. Krivi so zborovalci.

8. 12. 1936: Listi objavljajo podrobne izide občinskih volitev v dunavski in vardarski banovini s slikami ondodnih banov. — Slovenski sodniki se na občnem zboru društva izrečejo v načelu za žensko enakopravnost tudi v sodni službi. — Ministrstvo notranjih zadev objavlja splošen pregled izidov občinskih volitev v celi državi. Volitve so se vršile — ponekod postopoma — skupno v 3.762 občinah. Vpisanih volilcev je bilo 3.391.526, volilo pa je 2.259.756 volilcev ali 66 odstotkov. JRZ je dobila 1.372.262 glasov, torej 43 odstotkov vseh volilcev, in 2.641 občin. Združena opozicija naj bi bila zbrala 248.157 glasov in zavzela 318 občin, bivša HSS pa 348.092 glasov in 507 občin.

10. 12. 1936: Dr. Stojadinović govori na grobu Nikole Pašića ob desetletnici njegove smrti; dr. Spaho pa govori na komemoraciji v Sarajevu. — Zveza Združenih delavcev izda brošuro o »krščanski strokovni organizaciji«, naperjeno proti od dr. Janeza Kreka ustanovljeni Jugoslovanski strokovni zvezi. — Na Jesenicah priredi KID časten večer šestdesetorici delavcev, ki obhajajo štirideset let dela za KID. Na častnem večeru se proslavlja iz sodobne Nemčije presajena misel »podjetniške družine«. Vsak od jubilarov dobi tudi ovitek z bankovcem za din 1000.—

13. 12. 1936: V Kamenici se vrši velik lov na zajce. Ustreljenih je 280 zajcev, od teh jih ustrelil dr. Stojadinović sam 68. Po lovu je skupno kosilo pri veleposestniku Djoki Djundjerskem. Vnovične občinske volitve se vršijo v 12 občinah dunavske banovine in v štirih občinah vardarske banovine, ker se niso mogle vršiti v nedeljo 6. 12. t. l. V vardarski banovini zmaguje JRZ, v dunavski banovini pa dobi 10 občin, medtem ko se združena opozicija zadovolji z dvema.

17. 12. 1936: »Slovenec« objavlja smehljajočo se sliko dr. Korošca in njegov govor na občnem zboru Glavne združne zveze. S tem je predsednik zadrugarjev Jugoslavije opozoril, da je zakon o likvidaciji kmečkih dolgov sprožil novo vprašanje poživitve zadrug, ki so prišle v zelo težek položaj. — Uradno glasilo JRZ našteva v bilanci poldrugoletnega dela vlade dr. Stojadinovića sledeče uspehe: 1. pomirjenje političnih strasti, ki so bile najvišje ob dogodkih v Kerestincu in pri atentatu 6. 3. 1936 v državnem zboru; 2. uravnoteženje državnega preračuna, znižanje davkov in zvišanje življenjske ravni širokih ljudskih mas, kakor tudi likvidacija kmečkih dolgov; 3. svoboda mišljenja, tiska in zborovanja; 4. občinske volitve, pri katerih se je ljudstvo v polni svobodi izreklo za vlado. — V Sarajevu teče pravda za 300.000 Din, kolikor so veljale od banske uprave naročene slike z obrazom in postavo bana Velje Popovića, ki so se razdelile občinam. Prodajali so jih občinam po Din 600.—, vredne so pa bile baje 600 par.

ureditvi, ki se pripravljajo, jugosloveni delajo, kakor da bi jim resno bilo za naše slovenske koristi.

Tako na primer vzdihuje »Jutro« v sestavku o »Naših hranilnicah«:

Istočasno z borbo proti gospodarski krizi pa mora voditi borbo tudi proti novim pojavom centralističnih prizadevanj, ki ovirajo ozdravljenje in nadaljnji razvoj slovenskega denarnega zadržništva. Izkušnje, ki smo jih doslej doživeli s centraliziranimi državnimi kreditnimi ustanovami, nam na žalost kažejo, da imajo te ustanove predvsem interes zbirati naše prihranke, ne kažejo pa primerne razumevanja za kreditne potrebe naših krajev. Mnogo slovenskega denarja gre v osrednje denarne zavode, ko pa prihajamo z našimi zahtevami po posojilih in kreditih, tedaj moramo navadno prosjati, kakor da to ne bi bil denar naših krajev, ki se vrača zopet v Slovenijo.

V gospodarskem delu našega lista smo že ponovno razpravljali o teh vprašanjih in ugotovili, da se centralistične tendence v našem denarništvu nadaljujejo in celo postružujejo. Hranilne in čekovne vloge pri obeh glavnih državnih zavodih, Poštni hranilnici in Državni hipotekarni banki, so od leta 1931. narasle od 3,3 na 7 milijard dinarjev, medtem ko so istočasno hudo nazadovale vloge pri ostalih denarnih zavodih. Le majhen del tistih denarnih sredstev, ki jih ima Državna hipotekarna banka od hranilnih vlog, raznih fondov in kapitalov, je plasiran v naših krajih. Od denarnih sredstev, ki jih je Državna hipotekarna banka pred svetovno gospodarsko krizo dobila s posojili v zamejstvu, pa v Slovenijo ni prišlo prav nič. Podobno je z drugimi osrednjimi denarnimi zavodi.

To so sicer stvari, ki smo jih mi že dovoljkrat in še vse bolj razločno in podprto povedali in razložili. A zmeraj smo pri vseh takih stvareh kazali tudi na dvojje: prvič, kdo je zakrivil, da je do tega prišlo, drugič, kje je pot, ki vodi iz stiske. Kajti samo, če poiščemo krivdo in vzrok, smemo upati na zboljšanje.

Tega pa seveda »Jutro« ne stori in ne bo nikoli storilo. Kajti v enem ko drugem primeru bi moralo pokazati nase kot na tistega, ki je pri uvedbi centralizma s svojimi zapovedniki odločilno sodelovalo in ki ga še zmeraj — četudi z drugim imenom — vneto zagovarja.

Kdor pa vse to ve, ve tudi, koliko je vredna jutranja skrb za naše hranilništvo, ki se takole glasi:

V zadnjem času pa je nastopila nova nevarnost, zlasti za naše hranilniško in zadržniško poslovanje. Novi zadržni zakon predvideva možnost ustanovitve Centralne združne banke, in Glavna združna zveza ima za svojo prvo skrb, da izvrši priprave za ustanovitev te nove centralne banke, čeprav bi imela po uveljavljenju novega zakona na drugih poljih pač mnogo potrebnejšega in koristnejšega dela.

Podobne tendence so prišle do izraza tudi pri najnovejšem načrtu uredbe o regulativnih hranilnicah. Do naslednjega časa je načrt vseboval določbo, po kateri bi se hranilnicam vrnila pravica, da sprejemajo pupilni denar. V poslednjem trenutku pa je ta določba odpadla. Na drugi strani pa bi ustvarila uredbo po sedanjem načrtu v kreditnem poslovanju hranilnic take omejitve, da hranilnice ne bi mogle vršiti svojih nalog pri kreditiranju gospodarstva in bi bile končno primorane denar nalagati drugje, zlasti pri državnih denarnih zavodih.

Uredba pa bi imela še mnogo hujše posledice, ker zahteva, da se mora poslovanje hranilnic v zelo kratki dobi prilagoditi novim predpisom. To bi po ugotovitvah Zveze jugoslovanskih hranilnic pomenilo, da bi morale hranilnice odpovedati za skoraj 700 milijonov dinarjev posojil, ki jih imajo dolgoročno naložene. Dalje imajo slovenske hranilnice danes še okrog 60 milijonov dinarjev pupilnega denarja in okrog 20 milijonov dinarjev naložb od bratovskih skladnic. Ako bi se uredba uveljavila v nespremenjeni obliki, bi morale v kratkem vseh teh 80 milijonov izročiti Državni hipotekarni banki.

Tudi na vse te stvari smo mi že dovoljkrat kazali. Prav tako smo ob vsaki taki priložnosti zmeraj opozarjali, da so samo naravni nasledek unitarizma, in napovedovali zmeraj še novih, še hujših. In isto delamo danes: prekleto se moti in naiven je čez vsako normalno mero, kdor misli, da je prav s tem zakonom unitarizma konec. Narobe, samo pobuda mu bo, da pripravi v prihodnjih mesecih in letih še novih fondov, novih centralnih bank, novih centralističnih dajatev.

In vsega tega bi ne bilo, denarne stiske bi Slovenija ne poznala, naše narodno premoženje bi imelo 17 milijard več, naše vseučilišče bi imelo svoje poslopje, v Sloveniji bi bilo za polovico železnice več in imele bi lahko za 15.000 več osebja, za 15.000 naših družin **samo pri železnicah** več dela in zasluzka, v slovenskih bolnišnicah bi ne bilo treba bolnikom ležati po dva na eni postelji — in tako dalje in tako naprej — če bi ne bilo prišlo nad nas že od vsega začetka prekletstvo jugoslovenarstva, ko nas je z glasovanjem za vidovdansko ustavo izročilo **samogolimi nacionalni čaršiji na popolno nemilost**.

Tega naj bi se zavedali zlasti vsi tisti, ki jugoslovenstvo na en ali drugi način, neposredno ali posredno, še zmeraj podpirajo. Kajti čas obračuna pride zanj, ker mora priti. Naš narod pa bo sodil!

Blagoslov jugoslovenarstva nad nami

Neodkritosrčne igre jugoslovenov s slovenstvom ne razsvetljuje nobena stvar bolj nazorno, kakor njihovo stališče do centralizma, ki se mu po jugoslovensko tudi dekoncentracija ali unitarizem pravi. Ker nazadnje le vidijo, da je ljudstvo škodljivost unitarizma do konca pregledalo, govorijo o »širokih samoupravah«. Naštevajo včasih celo, kaj naj bi te »samouprave« obsegale. Toda niti enkrat še nismo brali, da bi bili za take samouprave, ki bi ne bile po milosti Belgrada in katerih obseg naj bi naše ljudstvo določilo. Zmeraj so za samouprave, katerim naj bi dajal Belgrad vsebino. Take »samouprave« pa seveda nobene samouprave niso, kajti kakor bi slučajna večina lahko enkrat milostno pokrajinam nekaj več pristojnosti dala, tako bi drugič druga slučajna večina te pristojnosti lahko spet potegnila nase.

In skušnja, pa še dokaj bogata skušnja nas uči, da imajo tam doli za te zadnje stvari precej več talenta in smisla, kakor za prve.

V tem spoznanju pa korenini tudi zahteva Slovencev in Hrvatov, da mora biti posled nemogoča sleherna majorizacija, to je sleherno nadglasovanje obeh narodov po kaki velesrbski večini. Šele potem bo mogoče govoriti o resnični naši samoupravi.

Da jugoslovenom celo v okviru sedanje ustave ni za tako našo samoupravo, ki bi vsaj tvarno nosila lahko po pravici to ime, pa dokazuje najbolj njihovo stališče do upravljanja javnega denarja. Zgodovina in dejansko stanje javnih dajatev nam dokazujejo brezprimerno krivico, ki nam jo je nacionalni unitarizem prizadejal na gospodarskem polju. Do danes smo že okoli 17 milijard več plačali, kakor dobili nazaj. Za te velikanske zneske nas je oskubilo naše jugoslovenstvo v prilog južnim krajem, in menda je res odveč posebej kazati na to, kaj tak milijardni znesek v našem življenju pomeni. Če bi bili jugosloveni pošteni in odkriti, bi priznali, da pri tem sestavu Slovenija prvič krvavi čez znosno mero, in da drugič po 19letnih skušnjah zoper stalno se ponavljajočo in celo rastočo krivično razdelitev bremen in drugega izhoda, kakor popolna finančna samouprava pokrajin. V tem primeru bi celo najhujši jugosloven ne mogel trditi, da je v nevarnosti tisto slavno »državno in nacionalno edinstvo«, ki je pri

jugoslovenih stalna krinka za opravičevanje vsake krivice zoper nas. Kajti taka samouprava bi niti daleč ne pomenila, da se hočemo izmikati dajavam za državo, narobe, in prav mi smo to res že dovoljkrat poudarili, prav radi bomo plačevali vse, kar država res potrebuje, **a seveda samo toliko, kolikor bodo pač tudi druge bogatejše pokrajine plačevale**. Jasno je, da bi taka pravična razdelitev bremen državne enotnosti ne mogla ogražati, saj vendar zadovoljnost narodov državam še nikoli ni bila nevarna, a bi seveda tudi tisti umišljeni narodni enotnosti iz istega razloga prav tako ne mogla škodovati — če bi seveda res sploh bila.

Človeku, ki misli naravnost in ki ne pozna vsega zahotanega ozadja jugoslovanske miselnosti, kar ne more iti v glavo, da niso jugosloveni za te tako osnovno-preproste naše zahteve, oziroma da so zoper nje. Razložiti si je mogoče stvar tudi res samo na en način: da so namreč jugosloveni prostovoljni ali plačani služabniki velikosrbsstva, ki nas hoče po načrtu in sestavi uničiti, da bomo čimprej godni za tisto »tiho in postopno likvidacijo«, ki jo je kar naravnost razglasila za svoj zadnji cilj in namen jugoslovenska in torej protislovenska organizacija Narodna Odbrana.

To je bilo treba spet kedaj kar najrazločneje povedati, ko se glede na prevrat v naši državni

D. L.:

Iz poljske zgodovine

(Nadaljevanje)

Hudo so udarili Poljake tudi s tem, da so začeli delati razliko v stanovih in hujskali nekatere stanove proti drugim, nekateri pa so dobili posebne privilegije, kakor je bilo svoje dni v stari Poljski. Prednosti so imeli pred drugimi uradniki, ki so bili po večini Rusi ali pa poljski odpadniki. Imeli so visokodoneče naslove in rede. Poljsko plemstvo (šlahta) so sicer preganjali, vendar je kljub temu imelo prednost pred drugimi stanovi, ker so plemiški sinovi med drugimi lahko nemoteno smeli obiskovati gimnazije in druge šole. S tem so v ljudstvu samem vzbujali sovraštvo proti plemičem. Pri sodnih sporih so se delale težkoče kmetom in meščanom.

Da bi bile vse tri sile, ki so podjarmile Poljsko, varne pred »puntarskimi in nehvaležnimi« Poljaki, so si njih poglavarji: car ruski, cesar avstrijski in kralj pruski po nesrečni novembrski vstaji zaobljubili vzajemno pomoč. To so storili l. 1833. po nesrečnem poizkusu polkovnika Začevskega, ki je skušal s svojimi ljudmi skozi Prusko in Avstrijo vdreti v Poljsko. V Münchegrätzu na Češkem so se sestali in si obljubili, da bodo vsakogar, ki bi si upal upreti državni sili ali proti vladarjevi osebi, izročili, da bo dobil zaslužen kazni; vsi pa bodo skušali v kali zatreti že vsak poizkus kake poljske vstaje.

Tako se je v splošnem razvijalo življenje na

Ruskem, a tudi v Avstriji in v Prusiji ni bilo bolje za Poljake. Sicer so bile metode malo drugačne kakor v Rusiji, vendar obe državi, zlasti Prusija, sta imeli glavni cilj pred seboj: izkoreniniti poljski jezik in izkoriščevati bogastvo poljske zemlje.

V Galicijo je Avstrija poslala nadvojvodo Ferdinanda d'Este za namestnika, predsednik pa je bil baron Krieg, ki je vladal popolnoma po navodilih kneza Metternicha.

V tej dobi so germanizirali šole in konfinirali vse tiste nevarne elemente iz novembrske vstaje ter jih razpošiljali po raznih krajih avstrijske države. Znano je, da je v tistih letih prišlo v Ljubljano več poljskih emigrantov-konfinirancev, med temi sta najbolj znana grof Horodyński in Emil Korytko. Poslednji je zbiral naše narodne pesmi, bil prijatelj pesnika Franceta Prešerna in njegove družbe. Umrli je mlad v Ljubljani in je pokopan pri Sv. Krištofu.

Opazovalec

Danes ne verjamemo več!

»Trgovski list« poroča o novo ustanovljenem odseku za kontrolo državnih dohodkov. Ena glavnih nalog tega urada naj bi bila, da skrbi za izenačenje davčne prakse v vsej državi. Tak urad da je že zagledal zelo potreben, ker plačuje mala Slovenija četrtino vsega poslovnega davka. Tudi brezbriznosti uradov pri plačevanju pristojbin hoče narediti ta odsek konec. Uradno poročilo ugotavlja, da ni v Srbiji sodišča, kjer bi ne bila država prikrajšana pri pristojbinah za najmanj milijon dinarjev. Zaradi tega neenakomernega plačevanja davkov da trpi davčna morala. Zato se »Trgovski list« veseli tega spoznanja in pričakuje, da bo imela Slovenija od njega samo korist.

Kar se nas tiče, moramo takoj priznati, da se niti tega belgrajskega spoznanja niti novega odseka za kontrolo davčnih dohodkov prav nič ne veselimo. Pregrenke skušnje imamo v tem pogledu, in preveč je očitno, kam pes taco moli.

Kajti tu moramo najprej ugotoviti, da je bilo podobnih sklepov o izenačenju davčne prakse storjenih že več kot dovolj. Zmeraj je odgovarjala vladajoča čaršija, če so bile pritožbe in obtožbe naših davkoplačevalcev le prelude in preupravičene, da bo treba seveda takoj narediti red. Pa se je potem namuzala za našim hrbtom nad našo lahkovernostjo, in dobili smo novih davkov, novih fondov, in vsi so bili taki, da so Slovenijo huje obremenjevali, kakor prej. Kajti ne samo poslovnega davka plačujemo Slovenci četrtino, tudi druge plačujemo v enaki, često celo v večji meri, saj imamo celo davke, ki jih plačuje izmozgana Slovenija nad 50 %!

Preveč očitna je tudi namera tega odseka. Popolnoma gotovo je namreč, da stojimo pred novo ureditvijo države. Če kaj, je zlasti neenakomerna obremenitev z javnimi dajatvami in še bolj neenakomerna razdelitev javnih dajatev odprla zadnjemu slovenskemu in hrvaškemu človeku oči v spoznanju, da je z jugoslovenskim nacionalnim centralizmom — sicer tudi dekoncentracija ali unitarizem imenovan — vsak kompromis, da celo tudi samo znosno razmerje popolnoma nemogoče. Slovensko in hrvaško ljudstvo je odločeno gnati stvar do popolnega preloma z njim. Po pravici je zagledal čaršijo zaskrbelo: če ne bodo Slovenci in Hrvati plačevali davkov za nas, potem jih bomo nazadnje še res morali plačevati sami, mi, državotvorna edinstvena porodica. To pa že ne, ali vsaj tako kmalu ne bi tega hoteli. Naspimo jim torej peska v oči. Če bi nam že Hrvatje ne hoteli verjeti, ki nas preveč od blizu poznajo, Slovenci so dalje od nas, slabše nas poznajo, še zmerom jim je ostalo nekaj vere v bratovstvo in našo besedo. Mi bomo pa seveda ostali pri plačevanju davkov taki, kakor smo bili!

Menda je tem lepim besedam in kretnjam — poleg drugih! — res tudi »Trgovski list« nasedel.

Tu pa je že treba kar naravnost povedati, da mi v uspeh dela takega ali tudi takega podobnega odseka ne verjamemo. Ne bi verjeli niti tedaj, če bi bili v njem sami naši ljudje, ker vemo, da se taka gnoloba ne da odpraviti, razen z nožem, in ker vemo zlasti, da bi bili najboljši ljudje brez moči proti družbi, ki je trdno odločena, da davkov ne bo plačevala, kakor drugi. Ne verjamemo dalje zaradi tega, ker nas 19letna skušnja uči, da vsi dosedanji taki poskusi ne samo niso imeli nobenega uspeha, ampak so celo naše stanje samo poslabšali, ker so uspanjali našo čuječnost.

Najmanj pa verjamemo vanj v teh časih, ko se pripravljata tista velika razravnava, ob kateri bi bile take in podobne stvari samo nepotrebna in škodljiva motnja.

JRZ in sporazum

»Obzor« poroča o govoru ministra dr. Kreka zadnjo nedeljo v Kamniku, v katerem je dr. Krek nastopil zoper sporazum med Kmečko-demokratsko koalicijo in Združeno opozicijo, češ da srbske opozicijske stranke ne predstavljajo srbskega naroda, kar da so pokazale zadnje občinske volitve, ter da še misliti nina kako spremembo se-

Zelo strogo in dosledno pa je ravnala s Poljaki Prusija, ki je Poljakom kmalu vzela vse politične pravice. Mesta so se kmalu ponemčila, vendar čuta do jezika in naroda Poljakom niso mogli zatreti. Šol sicer niso imeli, stvarno pa se jim je godilo dobro, naučili so se tudi reda, ki jim je pozneje dosti koristil.

Vendar so se razmere tako razvijale, da so v poljskih središčih zorele misli za nove revolucije.

Podpirali so jih zlasti emigranti, ki so našli zatočišče v Franciji.

Tu so imeli dve društvi: »Demokratsko društvo« pod predsedstvom znanstvenika Lelewela; to je bilo radikalno-revolucionarno! Drugo društvo je bilo bolj konservativno. Imenovalo se je »Hotel Lambert«, po palači predsednika Adama Czartoryskega. Ta je hotel s tujo pomočjo rešiti Poljsko.

(Dalje prihodnjič.)

danje centralistične ustave, dokler ne postane kralj polnoleten, kar da je jasno, kakor amen v očenašu.

K temu dostavlja »Obzor« mimo drugega:

»Iz pisanja glasil JRZ, kakor »Samouprave« in »Slovenca«, se vidi, da vlada dr. Stojadinovića odbija sodelovanje z JNS. »Slovenec« še dodaja, da JRZ odbija zahteve gg. Petra Živkovića, Jova Banjanina, Demetrovića in drugih prvakov JNS, da se uporabi zoper podpisnike sporazuma KDK in ZO režim močne roke. Iz tega sledi logično, da bo vodila vlada sama brez podpore JNS boj zoper sporazum med KDK in ZO. JNS lahko torej na svojo roko vodi boj zoper sporazum med KDK in ZO, in vsaj za zdaj ni videti, da bi njeni prvaki mogli izkoristiti v svoje namene novi politični položaj, v katerega smo prišli s podpisom sporazuma.

Iz pisanja vseh glasil JRZ, kakor tudi iz govora dr. Kreka se vidi, da vlada loči med KDK in ZO, prav za prav med HKS in drugimi političnimi skupinami, ki so v širokem bloku KDK — ZO. Vlada priznava, da predstavlja HKS, oziroma dr. Maček veliko večino Hrvatov. Ali vladni krogi osporjujejo ZO, da bi predstavljala večino Srbov. Zato tudi vlada in tisk JRZ oporeka ZO, da bi imela pravico govoriti v imenu večine Srbov. Ker pa za zdaj še ne bo novih svobodnih volitev v skupščino, seveda stranke ZO ne morejo pokazati, koga predstavljajo oziroma kakšna je njihova številčna moč med Srbi. Vladni krogi in tisk JRZ bodo torej lahko še nadalje trdili, da ZO ne predstavlja večine Srbov in da zato ni pooblaščen govoriti v njihovem imenu. Ta moment bo prevladoval v nadaljnjem boju vladnih krogov in JRZ zoper sporazum med KDK in ZO. Ta moment bo prišel še bolj do izraza, ker poudarja tisk JRZ, da je ta stranka poklicana, da se sporazume z dr. Mačkom. Toda kakor se vidi iz pisanja JRZ in izjave vladnega predsednika, se more doseči sporazum samo v okviru obstoječe ustave. Dr. Maček pa, kakor je splošno znano, odbija sporazum na osnovi sedanje ustave, še več, on se noče niti razgovarjati o sporazumu na osnovi obstoječe ustave. Zato ni videti, da bi se dr. Maček sporazumel z zastopniki JRZ.

»Slovenski narod« in njegovo spoznanje

Zelo nezadovoljen je s sporazumom med Srbi in Hrvati »Slovenski narod«, ki bi se bil moral že davno prekrstiti v jugoslovenskega, tako vneto se vojskuje za jugoslovenstvo in zoper slovenstvo. Ko je mariborska »Neodvisnost« te dni prinesla o sporazumu priznalno poročilo, je bil »Narod« seveda nanjo hud in se takole kregal:

Vsako politično dete ve, da tako zvani »sporazum« sploh ni noben dejanski sporazum, zlasti ne tak, na kakršnega je čakala že desetletja vsa poštena politična javnost. »Sporazum«, zaključen med dr. Mačkom in belgrajsko združeno opozicijo, je samo odgovor glede priprave, da se nekoč v megleni bodočnosti sklene ali tudi ne sklene dejanski sporazum med Srbi in Hrvati, ali z drugimi besedami povedano je to dogovor za eventualno prevzete vladne krivice. Tudi dr. Mačkov organ sam ne pripisuje temu »sporazumu« posebne važnosti, saj ugotavlja, da je to šele prva etapa, ki ji morajo šele slediti dejanja.

Nam se sicer zdi, da so politični otroci bolj na drugi strani. Naj še kdo sporazum med Srbi in Hrvati hvali ali odklanja, eno mu mora priznati, da je prvič zelo jasen in da obsega drugič vse, kar le more tak sporazum obsegati. Kajti v podrobnosti tak načelen sporazum že na sebi ne more iti, ne glede na to, da tudi iti ne sme, če naj mu ni beseda o ljudski odločitvi publike. Določilo pa o izključitvi sleherne majorizacije je tako jasno, da obsega prav za prav vse. »Slovenski narod« se bo moral torej že pečati malo bolj načelno s celo stvarjo, kajti s trditvijo, da sporazum sploh ni sporazum, menda še med jugoslovenci ne bo več užigal.

Ali ste poravnali naročnino?

Dosledna nedoslednost in dr. Puc

Dr. Puc se hoče očitno norčevati iz vse slovenske javnosti. Pa je šel in napisal za svoj list uvodnik o »Nedosednostih«. Strašno je v njem hud na »brezciljno in breznačelno politiko Slovencev«, in kar genljivo je, kako končuje sestavek z vzdihom iz najglobljih globin svojega doslednega srca: »Zares, velik čas je našel majhne ljudi!«

In zakaj je dr. Puc tako ogorčen nad nedoslednostjo ubogega slovenskega človeka? Samo zato, ker ne sprevidijo baže pomena sporazuma med Srbi in Hrvati in pa ker — to je seveda poglavito! — ne priznajo vsi in na en glas, da je »Slovenska beseda« tista, ki ji edini gre oznanjati slovenskemu svetu blagovest novih časov, ki prihajajo z dr. Pucem med in nad Slovence.

Kajti dr. Puc je ta sporazum pripravljal dolga leta, da je tako rekoč njegov advokat za Slovenijo, in »Slovenska beseda« njegovo vidno znamenje.

Samo malo čudno ga je pripravljalo. S tem namreč, da je delal zoper njega in zoper stranke, ki so ga hotele. Pa je gotovo hotel s tem samo prekusiti njihovo prepričanje in prekaliti njihovo npravstveno moč, ki se najmočneje kaže v preganjanju.

V »Slovenski zemlji« z dne 30. oktobra 1935 beremo zanimive »Slike iz volilne dobe«, kjer se vidi, kako so takratni ban dr. Puc in njegovi uradniki preskušali npravstveno silo Združene opozicije ob petomajskih volitvah. Ta zgled Pucove doslednosti je res vredno ponatisniti. Glasi se:

Volitve v Brežicah

Kandidat dr. Kukovec je poslal iz vlaka v Zagreb po slugi pismo predsedniku sodišča v Brežicah, naj bi dovolil, da sme za to določeni uradnik potrditi njegov kandidatski podpis, ko se bo izven uradnih ur vlak vračal. Ob vrnitvi vlaka na postaji v Brežicah je uradnik sprejel na zapisnik kandidatu podpis, okrajni glavar je pa po telefoničnem pogovoru z banom, kandidatuim tovarišem v več ozirih, sporočil v Belgrad, da je bila storjena pohujšljiva usluga kandidatu protidržavne liste. Sodnik je bil takoj upokojen in ga je šele po padcu Jevtičeve vlade novi minister pravosodstva na zahtevo dr. Kukovca zopet imenoval na istem mestu za predsednika sodišča.

Nekaj dni prej se je peljal kandidat dr. Kukovec, ki je tu že pred 24 leti kandidiral in je splošno znan, z avtom iz Brežic na Dobovo. Ustavila ga je pa mestna policija in zahtevala legitimacijo. Ko jo je pokazal, ni bilo še dosti. Dr. Kukovec je stražniku dejal, naj pride okrajni glavar sam in mu bo za pričo poklical vse Brežice. Nato je šel stražnik res z legitimacijo h glavarju in se vrnil, češ, da je legitimacija vendarle dobra. Za nedeljo pred volitvami je Mačkov kandidat prijavil shod na Dobovo, pa ni prejel rešitve. Telefoniral je na okrajno glavarstvo, kaj to pomeni. Izgovarjali so se na vse načine. Na vprašanje, ali pomeni to, da ni odgovora, rešitev v tem smislu, da je shod dovoljen, ni dobil odgovora. Kandidat je prišel tisti večer kljub temu v Dobovo, ki je bila oblegana od stotin volilcev: ti so nosilec liste navdušeno vzklikali. Ko je kandidat sporočil volilec, da shod ni dovoljen, so zapeli znano Khuenovo pesem, namestnik okrajnega glavarja je pa dal zapeljati avto s kandidatom ponoči v spremstvu orožnikov na okrajno glavarstvo v Brežice. »Ali ne veste, da je shod prepovedan, če ni izrečno dovoljen?« je okrajni glavar vprašal kandidata. Kandidat mu je odgovoril, da je včasih bil v takem primeru shod dovoljen, kako pa je sedaj, o tem ne misli razpravljati, ker shoda dejansko sploh ni bilo. Rezultat: 1000 din globe zaradi prepovedanega shoda in še do danes nerešeni rekurzi.

Na dan volitev je nad 500 volilcev Dobovčanov glasovalo za listo dr. Mačka, zapisali so jih pa 178. Ker je bilo sklenjeno, da mora biti lista zaradi teh in drugih sličnih primerov za 7 glav v manjšini, je izgubila Mačkova lista ta gotovi mandat, čeprav je bilo vse prepričano, da ni šlo brez potvorb.

Kakor torej slišimo in beremo, je bil takrat seznam Združene opozicije naravnost in uradoma označen za protidržavnega, in pohujšanje podložnikov je bilo, če ji je kdo delal usluge, sodnik pa, ki je delal po vesti in zakonu, je bil kaznovan.

Danes pa ošteva dr. Puc z brezciljnostjo tiste Slovence, ki bi ne bili za Združeno opozicijo. In ki bi tako mislili, kakor dr. Puc takrat pred dvema letoma okoli 5. maja.

Res, dr. Puc pozna nedoslednost prav od blizu, in v nekem pogledu mu gre za to kakor malokomu pravica govoriti o njej.

Samo preveč hud naj bi ne bil nanjo. Kajti kdo ve, če je ne bo še rabil.

Razen če morebiti misli, da je pač nedoslednost edina zadeva, ki zasluži doslednost.

Dr. Pucu pa bodi še h koncu povedano, da se slovenski narod prav dobro zaveda vsebine in pomena sporazuma. In da bo njega prav zagledelj odklonil dosledno vselej in povsod kot jugoslovena, kjer in kadar mu bo dana svobodna beseda.

Samozvanstvo

G. dr. Dinko Puc razpošilja za konzorcij »Slovenske besede« kot njen predsednik s faksimiliranim svojim podpisom takšnele pisanje:

Spoštovani gospod!

»Slovenska beseda« je glasilo Združene opozicije v Sloveniji. Dolej Vas pogrešamo v krogu naših naročnikov. Vabimo Vas, da pristopite, ker drugače ne morete biti pravilno poučeni o največjem političnem in gospodarskem pokretu v naši državi, pri katerem sodelujejo danes iz Srbije narodni radikali, zemljoradniki in demokratje, iz Hrvaške pa Hrvatska seljačka stranka (dr. Maček) in samostojni demokratje (Pribečević). — torej ogromna večina jugoslovenskih državljanov. Slovenci ne smemo izostati, ako nočemo, da bomo čisto osamljeni!

Pri tej priložnosti si moramo nekoliko ogledati nekatere stvari in pojme, s katerimi skuša delati dr. Puc reklamo za svoj list.

Pri petomajskih volitvah je oznamoval po-jem Združena opozicija vse stranke, ki so šle z dr. Mačkom in na njegovem seznamu v volilni boj zoper Jevtića, namreč tistega Jevtića, za katerega se je vojskoval z vso notranjo vneto svojega ju-goslovensko-nacionalnega srca dr. Puc. Danes pa se imenujejo Združeno opozicijo po navadi samo tri srbijske stranke, namreč staroradikali, sa-mostojni demokrati pod vodstvom Davidovića in zemljoradniki, ki so prav tako kakor dr. Maček v opoziciji proti sedanji vladi in ki so te dni skle-nile z dr. Mačkom sporazum.

Za vsak primer naj pripomnimo, da so vse stranke Združene opozicije, tudi te, ki so še danes pod tem imenom, bile v kar najbolj ostri opozi-ciji zoper Jevtićevo vlado in da ji je ta kakopak, to nenaklonjenost vračala v pošteni meri. To vladi že na sebi ni bilo težko, ker je pač imela vso moč v rokah, a še bolj so ji lajšali delo taki neomajno-načelni nasprotniki Združene opozicije, kakor je bil to jugoslovensko-nacionalni dr. Puc, ki mu je bilo prav spričo teh njegovih neomajnih načel zaupano dravobanštvo.

Sedaj pa prihaja ta neomajni dr. Puc, pa mirne vesti razglasa svoj list za glasilo Združene opo-zicije v Sloveniji!

Menda je ta trditev v precej bližnjem sorod-stvu z njegovo neomajno načelnostjo. Dr. Puc hoče očitno narediti vtisk, kakor da so mu v sedanji Združeni opoziciji zvezane stranke dale nekakšno pooblastilo za Slovenijo. Nesmiselnost take podtek-nitve bo celo naivnim duhovom očitna. Kajti Zdu-žena opozicija, vendar ne pomeni nobene stranke, kakor že ime kaže, ampak združitev treh strank ali gibanj. Puca bi bili torej mogle in morale po-oblastiti vse tri stranke, da zastopa njihove pri-padnike v Sloveniji, če naj bi bila trditev tistega dopisa resnična.

Toda — tega pooblastila dr. Puc ni nikoli do-bil, ker ga ni mogel dobiti, že zgolj iz razloga, ker zelo važna stranka v Združeni opoziciji, namreč zemljoradniki, v Sloveniji sploh nimajo niti niso nikoli iskali pripadnikov in tal. Da bi ga priznali demokrati, je še manj misliti, ker je z njim v zvezi gibanje, ki ga vodi dr. Kukovec. Dr. Kuko-vec pa je v nekem razgovoru z zastopnikom bel-grajskega tiska že davno prav razločno povedal, da bi bil dr. Puc prav zadnji, s katerim bi se kedaj hotel družiti.

Že celo pa bi bila dr. Puc in njegova dravo-banska Beseda zadnja, ki bi ju kedaj moglo pri-znati gibanje slovenskih kmetov in delavcev, ki delajo v zvezi z dr. Mačkom.

Beseda o glasilo Združene opozicije za Slove-nijo, ki naj bi bila »Slovenska beseda«, je torej zelo navadna in tudi zelo brezmiseln Pucova sa-mozvanost.

Jezikovna enotnost in sodna praksa

O neki načelno važni sodbi mariborskega okraj-nega sodišča poroča »Delavska politika« takole:

Okrajno sodišče v Mariboru je izdalo 4. avgusta tega leta sodbo glede veljavnosti sklepanja pogodb v

enem državnem jeziku za državljane, ki govore drug državni jezik v Jugoslaviji.

V neki tožbi za dobavo blaga se je namreč srbsko-hrvaška tvrdka v Mostarju branila obveznosti iz po-godbe z izgovorom, da ni razumela naslednjega slo-venskega stavka v pogodbi: »Pridržimo si pravico do-bavljati do 30 % več ali manj«, češ da lastnik ni večš slovenskega jezika.

Sodišče je z razsodbo I P 596/37 tožbo dobavitelja res zavrnilo in v razlogih med drugim izreklo: »Tudi je verjetna navedba priče G., da sta s tožencem po-zneje, ko sta videla tisto klavzulo na kopiji naročil-nice, jo razumela tako, da pomeni, da more biti eti-keta po formatu toliko večja ali manjša, kajti klavzula je napisana v slovenskem jeziku, ki ga Srbohrvati ne razumejo vsi popolaoma.«

Višja instanca žal v tej smeri ne bo mogla izreči svojega mnenja, ker je ta pravna zadeva »bagatelna«, proti kateri priziv ni dopusten.

Ta sodba je važna v več ko enem pogledu.

Predvsem načelno zaradi tega, ker v najbolj živi praksi zametuje jugoslovenski nauk o enem jeziku. Kakšen pa naj bi bil ta enotni jezik, ko ga pa en del tega edinstvenega naroda niti ne ra-zume, ko se lahko tudi vsak hip zagovarja in iz-govarja s tem, da ga ne razume.

Praktično je nadalje važna ta razsodba, ker postavlja naše gospodarstvenike in pravnike pred vprašanja, ki so samo na videz nova, ki pa v res-nici kljujejo ob naš narodni organizem že vso dobo po prevratu. Vprašanje namreč pravne var-nosti, zanesljivosti sklenjenih pogodb itd. Očitno bo vsela vsaka sklenjena pogodba nekje v zraku, in vsak hip jo lahko odpihne izjava enega pogod-benika, da tega »edinstvenega« jezika ne razume.

In nazadnje je važna, mora biti važna za na-šega slovenskega človeka, ki po velikanski večini srbohrvaščine ne razume, ki mu je neznanje tega jezika prizadejalo v raznih gospodarskih in prav-nih sporih že velikansko škodo, ki je pa doslej močlal v svoji slovenski potrpežljivosti, da bi ne

»ogražal« umišljave narodne enotnosti, ki so mu jo pridigali jugoslovenci. Opozorjamo samo na tisti »panj«, ki je bil slovenskemu davkoplačevalcu tako drago zaračunan.

Zato bi bil čas, da tudi naš človek pobija ve-ljavnost vsake pogodbe, ki je bila sklenjena z njim v srbohrvaščini, brž ko spozna, da ni besedila ra-zumel in da bi utegnil imeti zaradi tega škodo.

Ni važno, če gre za velik ali majhen znesek — za načelo gre.

Mali zapiski

Prepovedani knjigi

Minister za notranje stvari je prepovedal uva-žati in širiti v naši državi tele knjižice:

1. »Poročilo o načrtu ustave Zveze«;
2. »Program komunistične omladinske inter-nacionale«.

Časi se spreminjajo.

Sinko: »Kakšne znake so pa nosili ob odkritju Prešernovega spomenika?«

Oče: »Slovenske vendar, tepec; zakaj pa vpra-šaj?«

Sinko: »Ker ob odkritju spomenika Gregorčiču nisem videl slovenskih.«

Oče: »To je pa nekaj drugega. Prešeren je bil največji slovenski pesnik v Avstriji, Gregorčič pa največji državni v Jugoslaviji.«

Sinko: »Tega ne razumem.«

Oče: »Jaz tudi ne.«

Popravi!

V zadnji številki nam je tiskarska nerodnost vrnila v naslov sestavka »Sklepna beseda k mla-dinoslovnemu zboru v Ljubljani« nesmisel s tem, da je »mladinoslovnemu« spremenila v »mladino-slovenskemu«.

V Jugoslovanski knjigarni si naročite sledeče knjižne zbirke:

Leposlovno knjižnico Ljudsko knjižnico Zbirko domačih pisateljev Zbirko mladinskih spisov

za malenkostne mesečne obroke. Zahtevajte naš Vestnik, ki ga pošljemo brezplačno z natančnimi podatki.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Janez Kočmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Da so zmagale osrednje sile, bi danes bile vse šolske in druge uradno patriotske knjige polne slavošpevov na krepostnega princa. Trapili bi tudi slovenske velike in majhne otroke z lažmi, kako neustrašeno je tvegaj svoje dragoceno živ-ljenje na najbolj izpostavljenih mestih in sploh noč in dan mislil samo na »svoje ljubljene« na-rode. Ali zgodovina hodi svoja pota, pa včasih kar mimogrede raztrga take bajke.

Poročila je Mata Hari posredovala na obe strani, Francozom in Nemcem. Podatke za Nemce je izvajljala iz svojih francoskih častilcev, ki se-veda niso slutili, da vohuni za Nemce. Medtem ko so bili njeni podatki Nemcem kolikor toliko pravilni, pa so bili v nemškem glavnem vojnem stanu dobljeni do kraja zlagani. Nemci ji seveda tudi teh niso dajali gladko in naravnost, da ne vzbude suma, marveč so dali, da si jih je pribav-ljala sama s prisluškovanjem, meneč, da je ne-opazovana, in s spretno izzvanimi ljubezenskimi avanturami.

Podatki Mata Hari iz nemškega tabora so spravljali Francoze v zmoto in zasede. To še ni vzbujalo posebnega suma. Večjo pozornost je iz-življalo, da je tudi vsaka, izven okvira vohunskih podatkov v največji zaupnosti zasnovana akcija vselej zadela na učinkovito protiakcijo na nemški strani. Zapovršeno ponavljanje takih primerov je začelo vzbujati sum na široko zasnovano izdaj-stvo. Pogled se je obrnil tudi na Mata Hari. Že prej nadzorovana, kakor sploh vsi pomembnejši vohani, so nadzorstvo nad njo še poostriili. Opo-zorjena na to po svojih visokih prijateljih in nem-ških protivohunih, se je skrbno ogibala vsem za-sedam.

Ali sum se je zgoščeval, krog dokazov zoper njo sklepal bolj in bolj. Večkrat zasačena tako

rekoč pri samem delu, in že skoraj v rokah tajne policije, je znala vselej izginiti brez sledi. Ne-utajljivo se je izkazala njena krivda ob strašnem polomu velike francoske ofenzive spomladi leta 1917., ko je padlo nad 50.000 mož. Nazadnje ven-darle prijeto jo je vojno sodišče, po silno drama-tični obravnavi, obsodilo na smrt. Ustreljena je bila v Parizu 15. oktobra 1917. Z njo vred je bilo obsojenih še več krivcev, med njimi tudi notranji minister Malvy, na več let ječe in izgnanstvo.

Med največje uspehe nemške vohunske službe spada vsekakor potopitev angleške oklopne kri-žarke Hampshire v noči med 5. in 6. junijem 1916, s katero se je vozil lord Horacij Herbert Kitehe-ner, vrhovni poveljnik angleških vojnih sil. Lord Kitchener je s svojimi bogatimi skušnjami iz nemško-francoske vojne l. 1870./71., ki se je je udeležil kot mlad častnik na francoski strani, ter raznih bojnih pohodov v Afriki in Vzhodni Indiji, spadal med najboljše angleške vojne strokov-njake. Bil je izvrsten organizator in taktik, ki je znal dosegati ob najmanjših izgubah največje uspehe. Njegove velike zasluge za britanski im-perij so mu pridobile naslov lorda; nekaj časa je bil celo podkralj Indije. Odstranitev takega moža je bil za Nemce največji uspeh.

Usodno noč je vozila Hampshire ob zahodnem angleškem obrežju proti severu, hoteč okrog Skandinavije v Belo morje. Severno-zahodno od Orkneyskega otočja pa je izginila križarka brez sledi. Za njo ni ostala ne trska. Od velikanskega iznenadenja ni mogel prvi hip nihče verjeti v kako sovražno dejanje; kraj je bil predalet od dosega nemške vojne mornarice, da bi bil mogel dopuščati tako domnevo. Prednost so dajali vsem drugim, čeprav malo verjetnim mogočostim: eks-ploziji kotlov, trčenju ob plavajoči ledenik, da celo nezvestobi med samo posadko.

S Kitchenerjem se je pogreznilo tudi mnogo visokih častnikov, tehničnih strokovnjakov in iz-vedencev v vojni industriji. Po nekih nemških trditvah, ki jih pa pobijajo zanesljivejšje angle-

ške, je imel lord Kitchener nalogo, da prepelje carjevo družino na Angleško. Nemški vohuni, ki jih tudi v carjevi okolici ni manjkalo, da so zve-deli za namero in obvestili o njej nemški glavni vojni stan. Temu nasproti navajajo angleški in resnejši nemški viri, da je imel nalogo, preosno-vati rusko vojsko, obenem pa izpopolniti in iz-boljšati tamkajšnjo vojno industrijo. Na carskem dvoru je tedaj delal zmede zloglasni Rasputin, ki je imel velik vpliv posebno na carico; armadno vodstvo se ni izkazalo, popolnoma pa je odpove-dala vojna industrija. Začeli so se kazati nasledki korupcije na vseh področjih. Pomanjkanje orožja in municije je postajalo od dne do dne občut-nejše, nazadovala je tudi njihova kakovost. Oskr-bovanje ruske armade od zunaj je bilo mogoče le od skrajnega severa, težave pa so bile tudi v no-tranjosti pri razvozu zaradi velikih razdalj in nedostatnih prometnih sredstev. Vrh vsega se je začel oglašati še odpor zoper stoletno reakcijo; prihajalo je do nemirov, stavk, uporov. Lord Kitchener naj bi bil uvedel red, utrdil disciplino, usposobil armado in vojno industrijo. Za to Kitehe-nerjevo nalogo govori že veliko število visokih častnikov in vseh vrst strokovnjakov, ki jih je imel seboj. V drugem primeru bi bili Nemci raje počakali, pa potopili križarko s carjevo družino vred.

Dejstvo je, ki ga tudi Angleži sami ne taje, da so zaradi večje varnosti potovanja vedeli za čas odhoda križarke in njeno smer le redki naj-višji častniki angleške in ruske vojne mornarice. Poučena pa je morala biti tudi nemška pozvedo-valna služba, razen če je potopitev bila res samo slučaj. Nemci trdijo, da je Hampshire zadela ob mino, položeno po nemški podmornici U 75. Dru-gih dokazov razen te trditve ni. Katastrofa je pri-šla tako naglo in nepričakovano, da ni bilo niti časa za brezžično klicanje na pomoč, seveda, če so aparati bili v redu.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.